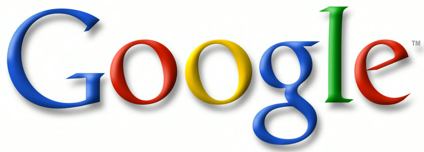

AXEL LUNDEGÅRD

I GRYNINGEN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Kellogg-Dahlstrom

Wilhelm

AXEL LUNDEGÅRD

I GRYNINGEN

UNGDOMSBERÄTTELSER

ANDRA UPPLAGAN

Stockholm
Albert Bonniers förlag

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1914

BUBBLOR

I.

Hettan kom från blodet, strömmade med andedräkten ut i salen, samlade sig och steg. Längs med pelarna strök den upp till läktarn, som sträckte sig rundt om salen, ökades genom bidrag från hundratals lungor, lyfte sig allt högre och lägrade sig uppe vid taket. Men allt jämt kommo ångor från sex hundra lefvande varelser, snart hade värmen inkräktat hvar vrå af salen. Den föranledde de kalla ytterväggarna att gråta små krokodiltårar på sin oljemålning, lade sig tryckande öfver människornas bröst och afsatte pärlor till och med på de blekaste ansikten.

Akademiska föreningens stora sal var inredd till teater. På bänkarna mellan pelarraderna sutto professorer och förmögna borgare med fruar och döttrar. Här och där mellan dem en student, hvars hela utseende gaf vid handen, att han var medveten om sin värdighet. Han kunde växla en och annan blick med kamraterna, som stodo i en lång svart rad

längs hvardera väggen, men i allmänhet höll han ögonen väluppfostradt riktade framåt, kanske mot någon liten nacke, som skymtade kysstäck och hvit, med håret kammadt uppåt, liksom för att visa, hur vacker den var.

Ridån hade nyss gått ned under stormande bifallsyttringar. Det var sista föreställningen — oåterkalleligen sista — och publiken ville så eftertryckligt som möjligt visa sina sympatier för sällskapets primadonna, fröken Hansen, hvilken som donna Juanita hade förstått trolla sig in i en hel del hjärtan.

Därför smattrade handklappningarna häftigare än vanligt, och hon tultade in i sin dockdräkt och neg så behagfullt och vackert, medan hon åt alla håll strödde sitt barnsligt oskyldiga leende. Buketterna regnade för hennes fötter, kavaljeren böjde sig och sopade upp dem. Och medan han låg på knä och räckte henne allmänhetens doftande hyllning, gick ridån ner, men blott för att strax åter gå upp.

Vid vänstra sidan, nästan ända framme vid rampen, stod en student med ryggen stödd mot främsta pelarn. Hvar afton, detta sällskap spelat, hade man sett hans bleka ansikte på samma plats. Det svarta håret med sina grå ljusreflexer, de tindrande ögonen — hela det unga ansiktet med dess genomskinliga uttryck hade väckt fruarnas nyfikenhet. Man hade utforskat, att han hette Robert Stenson,

var nitton år och ende son till en prästänka i små omständigheter, men icke desto mindre kär i en af skådespelerskorna — — två af professorskorna talade just om, hur orätt det var af en så ung man att gå och bli kär, isynnerhet i en skådespelerska, och att hvar kväll gå på teatern, när man var så fattig.

Rundt om sorlade bekanta och obekanta studenter och kastade genom lornjetter och kikare dämpadt förälskade blickar på stadens skönheter, medicinska Venus och teologiska Hebe, hvilka sutto på bänkarna och låtsade, som om de ingenting märkte.

Endast han stod med ansiktet vändt mot scenen och lindrigt framåtlutadt, så att fruarna från parkett icke sågo annat än hans svarta hår. En och annan gång lyfte han dock hufvudet och det kom ett besjäladt uttryck i dragen — ett leende föddes och slocknade. Sedan återtog ansiktet sitt sorgmodiga, frånvarande utseende.

Nu var det slut med dessa aftnar af lycka! Nu skulle hon resa. Och han — —?

Till en början skulle han få sina tre mål om dagen som förut. På sista tiden hade det varit som det kunde med maten — men han hade sett — —

Nåja, det var kanske bäst som skedde. I längden kunde man nog inte hålla ut med att lefva på ett mål om dagen.

Här kom ett småleende på hans läppar.

Man måste ju äta för att kunna lefva. Och man måste lefva för att kunna älska. Alltså måste man äta för att kunna älska!

Sorlet i salen var nästan döfvande. Man sade kvickheter och skrattade själf, om ingen annan fann sig föranlåten. Somliga uttömde sin visdom i kritiska anmärkningar, andra i större föreläsningar. Hundratals munnar höllo på med att kalfatra samma ämne. Men ingen särskild röst förnams. Blott detta söfvande, brusande, entoniga sorlande.

Han stod och tänkte öfver sitt förflutna.

Hvad det var länge sedan han var barn! Det tycktes honom, som hade hundra år förflutit sedan den tiden, då han som Ulf Slaga förde sitt tappra röfvarband på lönnliga stigar mot den rike pfalzgrefvens borg vid Rhen med dess höga tinnar, där sablar glimmade i solljuset, och dess hängande torn; eller som "den fläckige pantern" svingade sin väldiga tomahawk i urskogarna kring sin födelsestads kyrka.

Så länge sedan!

Eller när han om aftnarna satt på fars knä och lyssnade. Skymningen bredde sig allt djupare och djupare, elden i fars pipa glödde till ur mörkret vid hvart bloss — liksom ett öga; borta vid fönstret satt mor, och båda lyssnade till fars röst, som klingade lidelsefri och undergifven, vare sig han talte om guds godhet

eller om världens skönhet, som en kristen gärna kunde fröjda sig åt — om hur det onda blott var en bakgrund, som fanns till för att låta det goda träda så mycket tydligare i dagen — — och att en människa aldrig kunde bli olycklig, så länge hon hade en barmhärtig, kärleksrik fader i himlen. Till honom kunde hon ju alltid vända sig i bön — och han skulle hjälpa henne, ty han var god — —

Bubblor!

Om gud var god, hvarför hade han då tagit fars lif? Hvarför hade han just ryckt bort denne den ädlaste man han någonsin känt? Om gud var allvetande, visste han ju, att han därigenom skulle stöta ett barnahjärta från sig. Och ”den som förargar en af dessa minsta —”

Ack, hur hade han icke hädat, medan han i förtviflan vred sig på mattan inne i sitt rum! Hur hade han icke i barnslig harm förgäfves sökt finna ord, som kunde såra honom, världarnas herre och skapare, blodigt i hjärtat —

Hjärtat? Gud var en ande utan kropp. Alltså hade han icke heller något hjärta. Alltså var han en hjärtlös gud!

Där lekte nu ett leende på hans tunna, djupröda läppar. Hur stolt han hade känt sig öfver detta antiontologiska bevis! Det hade kommit öfver honom liksom skadeglädje — — som om han hade afslöjat en bedragare.

Men detta var länge sedan nu.

Han mindes en annan tid, då lampan lyste från hans arbetsbord ända till sent på natten. Han satt med boken uppslagen framför sig och hufvudet lutadt i sina båda händer. Men det var icke alltid han läste.

Ibland drömde han bara. Hans tankar gingo framåt i tiden, han såg sig själf som student. ”Idéens fanbärare” hade fadern kallat dem; och han hade berättat så många vackra drag från sin egen studenttid, om uppoffrande vänskap och troget kamratskap, om ungdomlig hänförelse för allt rätt och sant. Men också om sprakande lefnadslust och ystert skämt, om knappa villkor, som tycktes ha varit så lätta att bära, enär ingen föraktades för sin fattigdom — man var student.

Majsolen strålade öfver deras hvita mössor, sidenfanorna svajade, arm i arm tågade de fram i en enda lång rad. Och sången klingade:

”Stå stark, du ljusets riddarvakt —”

Bubblor, vackra, skimrande bubblor! De brusto alla vid beröringen.

För ett år sedan hade han kommit till universitetet. Men lifvet där hade icke motsvarat hans förväntningar. Ljusets riddarvakt såg honom öfver axeln därför, att han var alltför ung. Han kände sig sårad däraf och drog sig tillbaka.

Men icke modlös och förkrossad. Ännu hoppades han lika mycket af lifvet. Det gällde bara att vänta, arbeta och tvinga sig till anseende. Stämma ner sina fordringar för tillfället, icke begära för mycket i början.

Han stängde sig inne och började stormläsa. Det *fanns* ju ändå allt det där, efter hvilket hans själ sträckte sig i feberaktig längtan, allt det där, som vuxit in i hans medvetande likt tron på gud, men aldrig våldsamt blifvit ryckt upp med rötterna. Felet var bara, att han icke strax kunde räcka allt.

Det kom på honom som en ingifvelse, att hans examen skulle vara ett af villkoren, och han ägnade sig åt sina studier med brinnande flit.

Under det första året af sin studenttid umgicks han därför nästan med ingen.

Det var i början af tredje terminen teatersällskapet kom till staden och han föll för frestelsen första, andra och tredje resan; slutligen kunde han icke längre dölja för sig själf, att det var kärlek till en annan gudinna än konsten som drog honom dit.

Vid den upptäckten kände han sig något ängslig till mods och ville draga sig tillbaka, men kunde icke. Där vaknade nu åter hela hans kufvade längtan efter lycka, efter att upplefva något, hvad som helst, om det bara gaf

honom i förskott en enda liten droppe af all den sällhet, lifvet ju ändå höll i beredskap.

Om det funnes någon som kunde älska honom! —

Där han nu stod, hade han stått hvar kväll sedan sällskapet kom. Och icke allenast fruarnas uppmärksamhet hade han tilldragit sig, utan också hennes. Han såg det på den snabba blick, som flög till hans plats, hvar gång hon gjorde sin första entré. —

Ridån gick upp. Han rätade på sig, och blickarna flögo mot scenen.

Som hon spelade och sjöng! Han kysste henne i tanken.

Och hur vacker hon var!

”Skön när hon log,
skön,
skön som en solbeglänst lilja.
Skön när hon grät,
skön,
skön som en daggbestänkt ros.”

Detta var något som alldeles af en händelse föll honom i minnet — strofen hade sin egen historia.

Han hade suttit vid skrifbordet med pennan i handen, brinnande af längtan att skrifva något snillrikt, något som han med stolthet kunde lämna henne, af hvilket hon skulle

kunna se, att det icke var en vanlig hvardagsmänniska som ägnade henne sin hyllning.

Men det var som hade han icke sett hos henne mer än en enda egenskap. Och mekaniskt skref han ordet gång på gång.

Tills det stod där i en lång rad som en strof af skiraste poesi, ett hänförande tema, hvartill han med lätt hand fogade några variationer.

I början hade han funnit den sublim; men redan efter ett par timmar blef han nyktrare. Och slutligen brände han den, som han gjort med det andra.

Men det tycktes, som hade orden bitit sig fast i hans minne. —

Hvilket skimmer af oskuld öfver hela hennes väsen! Det var som kunde hon flyga bort med ljudvågorna, när hon sjöng — och då skulle han gärna ha offrat sin syn för ett solgrand kärlek.

När ridån gick ner för sista akten, blef det en stormande hyllning. Han stod lutad mot pelarn, halft medvetslös; såg henne komma in och tacka med djupa nigningar, som nästan gjorde intryck af kryperi för publiken. Och så det där småleendet, som hon skänkte ut åt alla!

Buketterna flögo och föllo till hennes fötter. Direktörn böjde sig efter dem och såg nyfiket på visitkorten. Hon gjorde sina djupa bugningar och smålog.

Hvarför skulle hon småle så där åt alla? Hvarför skulle hon krypa som en hund? —

Salen började bli tom på folk, men han stod kvar liksom bedöfvad.

Ett dunsande inifrån scenen kom honom att spritta till.

Och med ens föll tanken öfver honom med hela sin förfärande tyngd: aldrig se henne mer! Han började åter klappa i händerna, kraftigt och ihållande.

Man vände sig om. En och annan log. Somliga ryckte på axlarna; men det fanns en del som tyckte, det kunde vara roligt att få se henne en gång till.

Flera kommo in, och bifallsstormen växte. Främst stod han, som framkallat den, och klappade så det värkte i händerna.

Det dröjde ett ögonblick. Man hörde spring bakom scenen. Ridån gick upp. Direktörn trädde in och förkunnade, att fröken Hansen af illamående var hindrad att visa sig. —

Man började släcka gasen. Då vände han sig om och gick ut.

— Hon ligger afsvimmad bakom kulisserna, hörde han en obekant röst bakom sig. —

Om han varit läkare! Och fått erbjuda henne sin hjälp!

Där ligger hon i sin hvita dräkt — håret vårdslöst kastadt bakut — dödens blekhet öfver dragen. — Han löser klänningen, som stramar

kring hennes bröst, han baddar hennes tinningar med ättika; han blottar hennes vänstra arm — hvit och fyllig — där skymtas en åder under det fina hullet — en liten tryckning af lansetten, och blodet sprutar varmt och ljusrödt — —

Han lade båda händerna mot sin panna. Så hett den brände!

I korridoren fick han rock och hatt; så kom han ut på trappan.

Luften ute var kylig och frisk, fläktade kring hans tinningar — svalkande — svalkande — — Han stod kvar ett ögonblick och njöt.

Himmeln var mörkblå och klar. Stjärnorna glimmade med höstlig glans, Tegnérstatyn tecknade sig skarpt mot luften. Bakom låg den dystra museibyggnaden, och till höger reste sig domkyrkans båda torn mot höjden.

Långsamt gick han utför trapporna, tätt förbi Föreningens knut och vidare framåt.

Sfinxerna på det nya universitetshuset voro skarpt belysta af den uppgående månen. Under träden på Lundagård var mörkt som i en graf.

Han gick dit in.

Aldrig se henne mer — —?

Men sällskapet hade gjort goda affärer, och kanske skulle det snart komma tillbaka. Och i hvilket fall som helst — — vid tåget i morgon!

Han tog med handen till hjärtat för att

känna efter en femma, som låg i västfickan utanför. Den skulle användas till en afskedsbukett åt henne. Och kanske skulle han få en vänlig blick i utbyte.

En sådan blick som han aldrig fått, men just därför längtade efter så mycket hetare. Ett minne, som kunde räcka att lefva på under en årslång skilsmässa.

II.

— Tjänis, Bobbe, ljöd en röst vid hans sida. Du har väl inte händelsevis mynt på dig?

— Jag? — Han skrattade till. Hur kan du komma på en sådan idé?

— Ah, jag tänkte — — du är ju på spex hvar kväll nu för tiden.

— Så mycket mera skäl för dig till den förmodan, att jag inga pengar skulle ha kvar!

— Nå, det beror på hur man tar det! Det var just inte heller med mycket hopp som jag framställde frågan. Men ser du — vi ha en liten tillställning för fröken Hansen. Jag har inte lyckats få ihop mer än femton krisch. Och kalaset går bestämdt till mer.

— För henne? — Det högg till i bröstet på honom. — — Det blir ingenting af, kan jag tala om. Hon är sjuk.

— Asch, det är ingenting att tala om! Hon svimmar nästan regelbundet hvar gång hon haft någon hufvudroll. Men sedan gaskar hon opp sig. — — Förbaskadt kilig unge! — Tjänis på dig!

— Hör du, Affe! — Det dök upp en vanvettig plan inom honom. — Vänta lite! — — Tror du, jag skulle kunna få vara med, ifall jag skaffar mynt?

— Nix, min gosse! Det där är ingenting för dig! Dessutom är det bara ett inskränkt antal — ja, rid nu inte opp på ordet! — Den förbaskade direktörn ha vi tyvärr måst bjuda med, han är svartsjuk som en turk om lillan. Men vi ska se, om jag inte drar honom vid näsan ändå!

— Svartsjuk? Är han kär i henne?

— Lilla oskuld — gud välsigne dig! Det där känner annars hela världen. Han har varit hennes beskyddare ända sedan hon kom in vid sällskapet!

Bobbe förstod. Med ens stod sanningen framför honom i hela sin nakenhet.

Märkvärdigt, att han inte stöp till marken som en slagen oxe!

— Ja, tjänis nu! Jag har brådt!

— Adjö!

Han stod kvar och tänkte på tonfallet i sin egen stämma. Var det inte en värld af smärta i den?

Nej. Den hade klingat som vanligt — lugn och sansad. Den darrade visst icke ens.

Han skulle velat skrika högt och kasta sig ner vid foten af ett träd — så mycket bättre, om där funnes en rot att hugga tänderna i. Det skulle ha varit något! Ett vanvettigt utbrott af smärta — — Men ingenting ovanligt förnams, ingen fiber darrade, hjärtat slog sina regelbundna slag — — endast denna trötta slöhet! — Det träffade honom nästan som en personlig förolämpning.

Han hade tänkt sig det så helt annorlunda. ”Gäckad” — — besviken i kärlek — — de där orden hade alltid i hans inbillning bildat ram kring en figur, som antingen rörde upp himmel och jord med sin förbannelse, eller åtminstone gick omkring och hånlog åt mänskligheten på alla offentliga ställen.

Och nu — hvilken karikatyr af denna idealbild han själf framställde! En beskedlig mes, som icke hade en enda förbannelse — en lumpen, förslöad schajas — —

Han vände sig om och gick vidare.

— Jaså.

Nå, hvad anginge det egentligen honom! Kär? Han hade varit dum helt enkelt. Gå och bli kär i en aktris — för det hon har sympatiska roller och tar sig bra ut på scenen. Och utan att känna henne ens.

Det var nog sant det där, som han fått höra

på sista nationsmötet. Han var öfverspänd och idealfånig.

Det skulle han vänja sig af med, hade man sagt.

Ja, det vore visst bäst!

Den ena bubblan hade brustit efter den andra och icke lämnat efter sig annat än en bottenlös tomhet. Alla de granna färgerna, som speglade så vackert både himmel och jord — spårlöst borta.

Till slut blef inte mycket öfver att tro på.

Han kom till torget. Från stadshuset lyste det vänligt och inbjudande. Där fanns mat, och i fickan hade han pengar. Fan måtte hålla på styfvern! —

III.

När han kom ut från matsalen, stötte han på ”Flunsen”, som kom uppför trapporna i sällskap med två andra herrar.

Peter Karlson, kallad Flunsen, var en person som alla kände. Han umgicks med både äldre och yngre studenter, fattiga och rika. Alltid utan pengar, bidrog han till trefnaden med sitt goda lynne. Ingen visste hvad han lefde på, men det var ingen skam att umgås

med honom; det hade en gång för alla blifvit fastslaget.

Han var en själfskrifven gäst på alla större supgillen. För öfrigt var han oförarglig som få, och endast när han druckit mycket, hände det honom att han blef smått satirisk. Men oftast vände han skämtets udd mot sig själf och med en viss galghumor plägade han då kalla sig för "den siste öfverliggarn".

— Nej, se Bobbe på en krog, skrek han och klappade kamratens axlar med båda sina händer. Det var minsann mindre vanligt! Kom och drick ett glas punsch med oss! Du har väl ätit?

— Ja.

Denna vänlighet, som han oförmodadt blef föremål för, gjorde Robert Stenson godt ända in i själen. Han följde med.

Flunsen presenterade:

— Kandidat Linde, kandidat Segerpiil — kandidat Stenson!

Herrarna skakade hand och följdes åt in på kaféet.

Kandidat Linde var lika lång och parodiskt mager, som kamraten Segerpiil var kort och tjock. De umgingos mycket och kallades allmänneligen för ytterligheterna.

Ytterligheter voro de för öfrigt i mer än ett afseende.

Inom Lindes magra kropp hade inrymts en klangfull stämma, han excellerade i att dekla-

mera och gjorde vanligen lycka på nationszwyckarna genom improviserade tal på hexametrisk vers. För öfrigt var han det s. k. djuret inom sin nation, och en fest kunde icke sägas ha varit lyckad, om den icke illustrerats af ropet: — Nu är Linde full!

Han studerade estetik och hatade tidens realistiska riktning. Han påstod, att sedan Viktor Rydberg skref ”Dexippos”, hade svenska litteraturen icke blifvit riktad med ett enda skaldestycke som dög att deklamera.

Segerpiil var teolog. Han var tystlåten därför, att han nästan alltid var hes. När han skulle säga något med eftertryck, liknade hans röst ett hväsande. Följaktligen talade han alltid dämpadt och fick därigenom anseende för ödmjukhet.

Han hade en ovanlig förmåga att sätta sig in i dens tankegång, som han sist talade med. Detta gjorde, att han sågs med lika blida ögon hos professorn i symbolik, där han uppträdde som fanatisk läsare, som hos professorn i exegetik, där han visade sig som en lika fanatisk beundrare af Napoleon Bonaparte.

Bobbe hade ofta sett honom på terrassen utanför universitetshuset med sitt nya testamente under armen promenera af och an i sällskap med någon af de teologiska fäderna. Han hade sett en slät guldring glänsa på hans vänstra hand. —

Man slog sig ner kring ett bord och fick in kaffe och punsch. Kandidat Linde var värd för första buteljen.

— Du är blek, sade Flunsen, i det han klappade Bobbe på knäna. Hvad går åt dig? — Är du trist? Drick! Det hjälper!

Man klingade, och kandidat Linde bad att få "göra undan titlarna så väl först som sist".

Segerpiil instämde med dämpad, lidelsefri röst.

Bobbe tackade.

Flunsen förklarade sig villig att åtaga sig fadderskapets ansvar, men Bobbe skulle inte skolka. — Asch! Botten opp! Hvad är det där för ett sätt?

Bobbe tömde glaset. Han tyckte, att han blef så varm af det. Och han mådde så väl nu. Här var ungdom, intelligens och kamratskap. Här måtte väl glädjen trifvas!

Han satt i feberaktig förväntan, längtande efter att den skulle komma. Här fanns ju alla förutsättningar.

Tiden led, man förtärde mycket punsch, man började berätta anekdoter och skabrösa historier ur dagens krönika. Segerpiil visade båda raderna af sina grönaktiga tänder, till hvilka aldrig en borste tycktes ha hittat vägen.

Att glädjen icke infann sig! Bobbe satt allt jämt i spänd förväntan.

Linde började deklamera. Den magra ge-

stalten sträckte sig och försökte intaga en majestätisk hållning, stämman ljöd i klangfullt tremulando och fyllde hela rummet med sitt patos. Man fnissade vid borden i närheten, men det störde honom icke.

”Nyss på löddrig häst ett ilbud sprängde in i
Pallas' stad” — — —

Var detta glädje!

Kanske glädjen icke fanns sådan han tänkt sig den? Men hvarför hade man då fostrat honom att tro på den, mättat hans ungdomliga längtan med fraser, blåst upp för hans barnsliga inbillning dessa skimrande såpbubblor, som brusto vid minsta beröring af verklighetens hårda hand?

Den där världslögnen var det som skapade pessimismen!

Han såg på Segerpiil, som satt i soffan med ett slött uttryck i sitt feta, själlösa ansikte och ett småleende på sina grofva, sinnliga läppar. Hvad tänkte han, hvad kände han — — eller var icke tillvaron dräglig för honom just därför, att han ingenting tänkte, ingenting kände nu? Slö och lycklig — — slö — och —

— Skål, Bobbe! — Drick, säger jag dig! Du ser ju ut, som om du ätit upp nådeåren för räfven, hviskade Flunsen vid hans sida.

De klingade och drucko.

”O, hur sorg för morgondagen fostrar lumpenhet
och kif,
hur det fega allvar kastar dödens skugga på
vårt lif,”

deklamerade Linde med känsla och öfvertygelse. Den strofen tycktes särskildt skrifven för honom. Det var just hans hufvudegenskap att icke ägna ringaste tanke åt morgondagen.

Bobbe förstod det icke. Hellre, tusen gånger hellre arbetets allvar än denna lumpna, futtiga glädje!

Linde slutade; men deklamationen och punschen hade gjort honom öfverspänd. Han ledde samtalet in på sitt älsklingstema.

— Ah, kamrater, sade han och höjde sitt glas. *Det* är poesi! Och så säga de ändå, att lifvet inte är skönt! De älta sig in i smutsen så, att de icke längre kunna se ljuset — aldrig rikta de blicken uppåt — endast nedåt i lastens dypölar!

— Ja, du har rätt, hviskade Segerpiil med ett försök att lyfta ögonen, som endast till hälften lyckades. Diktens uppgift är att framställa idéen genom ordens medium.

— Förlåt, bror, sade Bobbe, men jag har inte läst någon filosofi. Hvad menar du egentligen med idéen?

— Idéen är den högsta logiska definitionen på det absoluta, svarade Segerpiil tvärsäkert.

Flunsen hade kommit in i sitt satiriska stadium. Det betecknade alltid hos honom rusets början. Nästa stadium var det sentimentala.

— Det där är rama Hegel, inföll han nu med ett försmädligt grin till Segerpiil. Han var inte för tillfället upplagd att skämta med sig själf.

Linde hade uppfattat Bobbes fråga nära nog som en personlig förolämpning och tog nu till orda med stor häftighet:

— Vet du då inte hvad det är som förbinder oss alla, som skänker studentlifvet denna berusande doft af poesi? Som gör att vi alla, rika och fattiga, ädlingens son och rännstenens, äro bröder här?

— Det var en förbannad lögn, mumlade Flunsen, men Linde hörde det icke. Han samlade hela sitt patos i slutklämmen:

— Vi äro framtidens hopp, vi äro ljusets riddare, som bevara den eviga elden på upplysningens altare! Vi äro idéens fanbärare — förstår du mig nu?

Han inlade ett alldeles förkrossande tonfall i de sista orden och riktade en ljungande blick mot Bobbe. Denne fann för godt att låtsa som om han förstått. Men i själfva verket var han lika klok som förut. De sista orden slogo honom särskildt; det var ju de samma som hans far så ofta användt.

Alltid dessa blodlösa ord, med hvilkas välklang han så ofta berusat sig — aldrig något fattbart!

Segerpiil satt hopsjunken i soffhörnet. Han nickade bifallande till Linde och markerade de bästa uttrycken med en liten stampning i golfvet. Äfven på honom tycktes de sista orden särskildt ha slagit an. — Idéens fanbärare, upprepade han bifallande, men snubblade öfver de sista stafvelserna och hade svårt att få fram hela ordet. — Idéens fan — —, och som om han funnit något ovanligt snillrikt, utropade han, i det han reste sig från sin hopsjunkna ställning: — Mina herrar! — — Idéens fan! Idéens fan!

Och han skrattade själf åt sin kvickhet, slött och hest.

— Idéens fan, upprepade Flunsen med osäker stämma, kastade en blick mot taket, gjorde en liten dragning på munnen för att markera vitsen och tillade: — Fans idé!

Man bröt upp.

Bobbe hade svårt att finna sin hatt och blef efter.

Utanför porten hade de tre en liten öfverläggning under tiden. När Bobbe kom utför trapporna, hörde han Segerpiils hesa, sluddrande stämma:

— Nej fan — låt oss focka af pojken — det är så förbannadt genant — hm —

Jo, det var snygga kamrater.

— Ja, du går väl hem och lägger dig, bror Stenson, deklamerade Linde. Tjänis på dig! Tack för i kväll!

— Adjö!

Både Linde och Segerpiil tryckte hans hand så hårdt och trofast, som hade det varit fråga om ett afsked för lifvet.

— Hör du, Bobbe, låna mig ett par krisch till i morgon, bad Flunsen. Du får dem säkert igen då!

Bobbe var ursinnig och skulle gärna velat neka, men tyckte det skulle se futtigt ut. Han tog upp en tvåkrona och lämnade.

— Tack skall du ha och godnatt med dig!

— Godnatt!

Han stod kvar och såg efter dem. De gingo öfver torget och utför Storgatan.

Det hade kommit på honom en känsla af bitterhet och grämelse. ”Framtidens hopp”, ”ljusets riddare”, ”idéens fanbärare”, som tågade åstad att skörda sina lagrar i gränderna! Och med ens stod det för honom som en omätlig skam att ha tillbringat aftonen i detta sällskap. Ungdom, intelligens, kamratskap — — bubblor, skimrande bubblor allt!

Han skulle velat kasta sig ner på marken och skratta så gällt och hånfullt, att han väckte hela den förstockade staden till lif. Och så

skulle han skrika högt och öfverljudt, att det var lögn, lögn, lögn alltsammans.

— Sjung om studentens lyckliga dag, ljöd det nedifrån gatan, två höga rusiga stämmor och en ansträngd och hes.

En härlig illustration! Den sången från sådana läppar!

Månne han i morgon åter skulle få se den tjocke teologen på terrassen med nya testamentet under armen? Eller — om han inte hade någon föreläsning — kanske han gick att hälsa på fästmön för omväxlings skull!

Och Linde! Säkert skulle han mot aftonen, då självföraktet dunstat bort, vara lika redo att bryta en lans för idéen och ljuset. Säkert skulle han med hela sin klingande svada kasta sig öfver dem, som aldrig riktade blicken uppåt — endast nedåt mot lastens dypölar.

Bobbe vände sig om och gick hem.

Fanns det ingenting att tro på? — Åjo, lögnen — den var det sanna i lifvet.

Den paradoxen fann han själf slående.

Och på den inslumrade han.

När han om morgonen vaknade vid afgångssignalen från det tåg, som förde fröken Hansen och det öfriga sällskapet bort, var bitterheten spårlöst försvunnen. Märkvärdigt nog kände han sig stark, stark, starkare än förut. Hädanefter skulle han börja att se lifvet sådant det var. Icke i lögnens förgyllning, icke i något

romantiskt skimmer — nu hade han icke ett enda ideal.

Den tanken kom honom att känna sig modig och lefnadsglad. Få se nu, om han icke skulle vara man att våga en dust med framtiden!

En lycka återstod honom ju alltid — — arbetets.

* * *

TEORIER

I.

Kandidat Stenson och e. o. biblioteksamanuensen Stolpe vandrade under lifligt meningsutbyte rundt om Lundagård.

Stolpe var en stor, groft byggd bildfot för ett omfångsrikt hufvud med ett par tjocka läppar och ett självkärt leende. Född af bondesläkt, hade han sent kommit att studera, men slagit sig fram med okuflig viljekraft.

Vid universitetet valde han de döda språken till hufvudämne, och tack vare sin flit hade han förvärfvat anseende för skicklighet.

Otvifvelaktigt var han ett godt hufvud; men på de klassiska studiernas ofruktbara mark hade han icke tillfälle att göra sin begåfning gällande. Däremot estetiserade han något litet och skref små poem — beskedliga och sansade, som det anstod en man, besluten att skapa sig en framtid vid Lunds universitet.

Det var dock egentligen genom sina festkväden som han gjort sig bemärkt inom studentkåren. Tack vare dem hade han efter hand

avancerat först till förman för sociala utskottet och sedan till studentkårens ordförande.

Sidokamraten Robert Stenson hade gjort framsteg på sista tiden. Det var nu snart fyra år sedan han kom till akademien med alla sina ideal. Nu ansågs han som en af universitetets förnämste esteter, men äfven som en af dess allra störste nihilister, ty han höll sig icke med ett enda ideal. Och hade visst inga grundsatser heller — annat än den att strängt nagelfara allt.

Det var kanske just detta som gjort honom själf till en auktoritet. Hans kalla och tviflande, någon gång spefulla småleende förfelade sällan att göra intryck. Detta visste han alltför väl, och på sista tiden hade leendet blifvit en smula stereotypt. Men det var aldrig själfkärt som Stolpes.

Robert Stenson var tviflare af öfvertygelse. Lifvet hade lärt honom det.

Hans uppfostran hade varit strängt religiös. Far och mor hade bundit hans ande med dogmer, men lifvet hade sprängt dem alla.

Far och mor hade aldrig låtit honom ana, att världen var ond. Far och mor hade diktat honom en idealvärld, som för hans fantasi snart antog omätliga dimensioner.

Och så hade han kommit till akademien som ett aderton års barn med höga förväntningar. Men det dröjde icke länge, innan krisen kom.

Ett par år famlade han sedan oroligt efter en fast hållpunkt för tanken och slutligen fann han en sådan i tviflet. —

— Romantik? — Stenson ryckte på axlarna. Så pjunkig hade jag inte trott dig om att vara. Du är visserligen idealistisk skald, men — —

Stolpe tog häftigt i:

— Du jobbar för mycket med idealism och realism — allting vill du hänföra under någon af de där kategorierna. — — Men låt oss inte komma från ämnet! Jag påstår, att det finns romantik — i självfva lifvet. Jag har sett många yttringar af den.

— Då menar du med romantik en viss sjuklighet i inbillningen, ett abnormt själstillstånd — — ett gift, som skalder och drömmare ympat på släktet? Men om man tränger något djupare med blicken, ser man att den egentliga driffjädern är antingen något rent kroppsligt eller också den gamle skrymtarn egoismen förklädd — en ulf i romantikens fårakläder. Det finns människor så andligen förslappade, att de söka sin lycka i en inbillning, som gör dem intressanta i egna ögon. Det är bland dem du funnit din romantik. Jag skulle vilja kalla den med ett annat namn: själsförslappning!

De gingo tysta en stund.

— Du anser således, att det inte finns någon olycklig kärlek till? sade Stolpe slutligen.

— Hos en frisk och ofördärfvad natur är känslopjunk ren orimlighet.

— Men jag känner människor, som hela sitt lif ha gått och burit på sorgen öfver en sviken ungdomskärlek.

— Hvad är det för människor? Mjäkiga, romanförgiftade gamla mamseller, som sylta in sig i ett osundt känslorus. Olycklig kärlek! Om du visste, hur lyckliga de äro med sin inbillning — tusen gånger lyckligare, än om de fått gifta sig med idealet. Då skulle de snart ha vaknat — — men troligen lika snart ha funnit något annat att jämra sig öfver, för det finns folk som måste känna sig olyckliga för att vara lyckliga.

Stolpe skrattade smått försmädligt.

— Ja, med dig kommer man ändå aldrig någon väg, sade han. Du pratar och tar munnen full — och när du ställt till en förbannad oreda, drar du dig tillbaka.

— Drar jag mig tillbaka? Visst inte, försäkrade Stenson ifrigt. Tvärtom, jag skall — —

Men Stolpe tycktes icke hågad att höra på den vidare utvecklingen. Han afbröt otåligt:

— Ja, ja — Vi komma ändå inte öfverens.

— Jag har framlagt klara och tydliga skäl för min åsikt.

Stolpe skrattade åter.

— Skäl? Nej, kära Bobbe — Du har

kläckt ur dig en paradox som vanligt — Går du med och får en bit mat?

— Kör för det!

De gingo tysta öfver Tegnérsplatsen.

Trots alla olikheter i lynnet, trifdes Stolpe och Stenson väl tillsammans. Det fanns hos den förre, när han icke uppträdde ex officio som studentkårens ordförande, en viss lat godmodighet, som verkade lugnande på den senares nerver. Dessutom beundrade Stolpe vännen Stenson, och denne tyckte om att sola sig i hans beundran.

De kommo in i matsaln, slogo sig ner vid ett bord och beställde. Därefter grepo de hvar sin tandpetare och betraktade hvarandra med stridslystna blickar.

Stenson bröt först tystnaden.

— Jag sade dig, började han, att den där romantiken — —

Det kom ett komiskt uttryck af förtviflan i Stolpes groft tillyxade ansikte.

— Snälla Bobbe, afbröt han i bedjande ton, låt mig nu äta i fred. Dina föreläsningar ha en förbannadt dålig inverkan på matsmältningen.

Kyparn kom seglande med gudsgåfvorna och herrarna började arbeta med knif och gaffel. Blodet sipprade rödt och blandade sig med såsen på tallrikarna.

Bobbe var förtjust. Han blef det numera

icke för någonting i världen så lätt som för en god biffstek.

— Hör du, Fritz, sade han, i det han skar öfver köttstycket i långa, nästan vällustiga drag, vore jag poet som du, skulle jag sjunga om biffstekar — jag skulle bli de hittills misskända biffarnas skald. Där ligger ett stort ouppodladt fält för din sångmö — — för resten är allting utslitet.

— Tack du! Det där ligger bättre för dig med dina materialistiska tendenser, skrattade Stolpe.

— Ja, skämta du inte med det, fortsatte Stenson med komiskt allvar. Du måste väl medge, att detta är ett skönt stycke kött — — och du är ju af den åsikten, att det är företrädesvis det sköna, som bör göras till föremål för poetisk behandling. Här finns ju dessutom realitet, blodig realitet — — men också en högre — och hvad mera är — en oskadlig idealitet. Jag försäkrar dig, att en af orsakerna till tidehvarfvets pessimistiska anda ligger just däri, att människorna ha andra ideal än biffsteken.

— Din lära tycks mig något trångbröstad, svarade Stolpe godmodigt. Men så är det alltid med er radikaler — — ni begära helt liberalt oinskränkt frihet — — men bara så långt, att den inte kommer i kollision med era egna intressen.

— Hvad menar du?

— Hvarför inskränker du idealiteten till biffsteken? — Bara därför, att det är din egen favoritmat. Hvarför inte så väl göra hela oxen till ideal?

— Jag ber om ursäkt, replikerade Bobbe, den tanken har aldrig fallit mig in. Och att du kommer fram med den, vittnar om en mindre vanlig grad af självförgudning.

Stolpe skrattade, smått förlägen.

— Ja, hufvudegenskapen hos dina ideal var ju ändå den, att de skulle vara matnyttiga, sade han.

II.

Efter slutad måltid föreslog Bobbe, att de skulle dricka en kopp kaffe för att smälta maten, och Stolpe lät sig öfvertala.

Han ångrade det sedan, stämningen blef strax förstörd därigenom, att Bobbe började tala om Erik Häger.

Det var icke mer än ett halft år sedan de tre vännerna suttit vid samma bord, fast Häger nu var både död och begrafven. Han hade aflidit ung och förhoppningsfull, sörjdes därför af hela världen. Hvad skulle icke hans närmaste umgängesvänner känna!

Det var i slutet af förra höstterminen, han gått upp på lasarettet för att genomgå en i

vanliga fall helt ofarlig operation. Efter fem dagars förlopp var han död af likförgiftning under de förfärligaste plågor. Man påstod, att det skett genom operatörens slarf, att lansetten varit oren och öfverfört giftet.

Detta rykte väckte en storm af förbittring och ovilja emot läkaren. Kandidat Stenson hade varit en af dem, som allra minst förstått att behärska sig.

Han hade uppvaktat universitetets rektor och fordrat utredning. Och då denne förklarade sig intet kunna göra däråt, hade han vändt sig till medicinalstyrelsen.

Men därvid hade det stannat.

Nu var saken i det närmaste glömd. Tiden hade hunnit lägga sin falaska på den glödande förbittringen. Bobbe fann, att hans uppförande vid detta tillfälle icke stämde öfverens med den dyrt förvärfvade lefnadsvishet, hvaröfver han eljes var stolt. När han öfvervägde allt, förstod han, att olyckan var en af de många, i hvilka slumpen spelar hufvudrollen, och hvilka det icke är möjligt för en människa att afvända — hur lätt det än kan synas efteråt.

Slött tillbakalutade, hvardera i sitt soffhörn, sutto de öfverlefvande vännerna nu och framdrogo ur minnets skräpkamrar först och främst alla den aflidnes goda egenskaper. Men efter hand började äfven de lustiga att dyka upp, anekdoter och historietter aflöste hvarandra,

och rätt snart hade de efterlefvande åter blifvit lifliga och pigga.

— Om vi skulle ha oss en extra cigarr ofvanpå det här, föreslog Stenson, när de bröto upp.

— Låt gå för det!

Ingenting var vanligare än att gå och hälsa på Karin, när man någon gång var glad. Hon stod i en cigarrbutik, som var mycket omtyckt. Där var nästan aldrig tomt på gäster hos henne.

Boden var liten, men hade en särskild doft af trefnad öfver sig. Man kände sig som hemma, när man slagit sig ner i den enkla korgsoffan vid fönstret, medan man såg hennes lilla smidiga figur röra sig kvickt innanför disken.

Karin var underhållande, alltid glad, alltid munter och lika kokett. Förebrådde man henne denna senare egenskap, svarade hon: — Man har sina plikter.

Hennes skratt var smittande. Man kunde sällan vara allvarsam därinne. Detta gjorde, att hon hade många beundrare.

”Hon är en liten solstråle,” var det gängse slagordet mellan dessa, när det gällde att bedöma Karin. Men Bobbe höll icke på den liknelsen, ty för det första var den gammal, för det andra hade icke han själf kommit på den, och för det tredje smakade den af idealism.

Och han hatade allt, som stötte på idealism.

Likafullt hörde han till Karins lifligaste

beundrare. Åtminstone hälsade han dagligen på i hennes butik för att prata bort en eller annan halftimme.

— Du är visst kär i flickan, din jesuit, sade Stolpe en gång till honom. Men Stenson log sitt öfverlägsna, försmädliga löje och svarade:

— Kär? Hör du, tjockis, det kan passa en gödgalt. Jag är för intelligent till det!

Och när Stolpe skrattande förklarade, att sådant kunde hända den bäste, utvecklade Bobbe sin mening vidare.

— Ser du, för mig är den där sinnliga kärleken en ren affärssak. Det skulle aldrig kunna falla mig in att bli kär i en kvinna för hennes yttre, vore hon än skön som Venus. Den som skall slå an på mig måste vara framstående genom sina själsegenskaper.

— Det där är en vacker teori, genmälde Stolpe ironiskt.

Stenson afbröt honom häftigt.

— Det är mer än en teori. En dum och snutfager kvinna är för mig ett konstverk, behaglig att skåda, så länge hon håller käften, men inte längre. Kommer jag att tala med henne, blir hon osmaklig, emedan hon då inte längre är konstverk, utan människa. Och en tjockskallig människa är för mig något vidrigt.

Men Stolpe var ingalunda öfvertygad. Han kände alltför väl Bobbes fallenhet för paradoxala teorier.

Karin hade en liten figur med smidiga och mjuka rörelser, ett käckt ansikte, prydt af en liten uppnäsa, långt ifrån vackert, men icke heller fult. En lång svart fläta smög i mjuka linjer utmed hennes rygg.

Munnen var liten, och med sin korta underläpp tycktes den så barnafrom och oskyldig. Men i ordstrid kunde den ge skarpa svar, ibland till och med en smula elaka. —

— God dag, lilla kaninen, hälsade Bobbe med sin vanliga förtroliga nick, i det han slog sig ner i soffan.

— Hur mår ni? fortsatte Stolpe, i det han lyfte på hatten.

— Tackar bra, svarade Karin och neg.

— Hur många ha gjort samma spirituella fråga som amanuensen Grindstolpe? skrattade Stenson försmädligt. Har ni skrifvit upp det som jag bad?

— Ne-ej. De har jag glömt, sade Karin med låtsadt allvar, i det hon lade hufvudet på sned, höjde ögonbrynen och såg honom in i ansiktet. — Får det vara en ljus "Idé?" —

Hon höll i cigarrlådan med ena handen, under det hon betraktade Stenson med en frågande min.

— Nej tack — den varan har jag själf. Men gå till min vän klassiken och bjud honom. Det är inte ofta jag märkt någon ljus idé i det där

hufvudet; och när det någon gång hänt har den alltid stuckit ut om munnen.

Karin skrattade och gick bort till Stolpe med cigarrlådan. Han var för tillfället alltför maklig att göra något slags försök till försvar.

— Mig kan ni ge en mörk ”Passion”, fortsatte Bobbe, i det han spefullt betraktade Stolpe, som slagit sig ner i soffan på väggen midt emot.

Nu tyckte denne tillfället vara lämpligt att taga revanch.

— Ja, skynda er att inge kandidat Stenhjärta en stark passion, sade han på sitt breda, godmodiga sätt. Det kan han behöfva, som är så blaserad.

Karin log, men det såg ut, som gjorde hon det pliktskyldigast. Stolpe kände på sig, att hon tyckte mer om Bobbes kvickhet.

Hon tog cigarrlådan och gick fram till Stenson, småkoketterande och naiv som vanligt.

— Låt bli att kokettera för mig så där, sade Bobbe, i det han utvalde sig en cigarr. — Jag kunde annars bli frestad att tro någonting.

Karin rodnade.

— Hvad då?

— Att ni är kär i mig.

— I er? — Hon skrattade till. — Usch, hva ni är egenkär! — Är han inte?

Jo, det erkände Stolpe mycket villigt.

— Kom hit, lilla kaninen, så får jag stryka henne, sade Bobbe med en betecknande åtbörd.

— Nej tack — jag är minsann struken tillräckligt — men stärkt också. Akta er bara!

Hon hotade honom skälmskt med handen.

Bobbe grep efter henne, låtsadt makligt och lättjefullt, men hon vände sig så kvickt att hårflätan dinglade.

— Är det er egen fläta?

— Min egen?

Hon såg oskyldig ut. Ögonbågarna lyftes, och det kom ett förvånadt uttryck i hela ansiktet. Det klädde henne.

— Jag tycker liksom, att jag sett den hänga i ett fönster. Men då var inte ni med.

— Å, fy skäms!

Hon ryckte till och slog handen häftigt mot cigarrsnopparen.

— Aj, aj, jämrade hon sig.

— Slog ni er? sade Bobbe lugnt.

— Ja, det var er skull. Usch, hva ni är elak!

— Tro det?

— Blås på't då!

Hon höll en ganska liten och ganska hvit hand framför hans mun.

— Kyssa på hand? hånlog Bobbe. Hur många har ni lyckats fånga på den kroken?

— Ni är odräglig.

Karin rodnade åter. Hon var icke van vid, att man hårdrog motiven till hennes handlingssätt.

Stolpe hade suttit tyst och betraktat dem båda, medan de munhuggits. Nu tyckte han, att en hel del af det hårda och fräna i Bobbes ansiktsuttryck mildrats, och han log för sig själf vid tanken på hans teorier, då han såg honom resa sig från soffan, luta sig öfver disken, med en för honom ovanlig värme i rösten säga:

— Hur många af era kurtisörer tror ni skulle gjort som jag?

— Kurtisörer?

Hon såg förnärmad ut. Men han fortfor:

— Ja, för ni vill väl ändå inte inbilla mig, att ni aldrig haft några — — eller att ni för närvarande inte har minst ett dussin?

Hon skrattade.

— Nej, det vill jag visst inte. Vill ni se på mina suvenirer?

— Ja tack!

Hon tog fram en cigarrlåda, och Stenson började gräfva bland minnena.

— Nej se! Ett gratulationskort från Lundqvist! Har ni minne af den slusken också? — Och se där — en gubbe — Hvem har ni fått den af? — Jaså, af Forshäll; det är ju hans porträtt. Dra i remsan, säger ni! — Ah, han kan räcka ut tungan! Ja, det är Forshäll upp i dagen.

— Han sa, att det skulle vara ni, inföll Karin oskyldigt. Men jag försvarade er och sa, att ni gör mycket värre gubbar.

Bobbe fortfor att gräfva.

En dödskalle. — 'Anders Ryde' står där i pannan. Hvad är Anders Ryde? Medikofilare? Eftersom han koketterar med döden.

Karin nappade hastigt undan ett hvitt papper, som låg bland de andra, vände sig om och lade det i en ask bakom sig.

Stolpe kom fram till disken och började gräfva med.

— Pelle? Hvem var det?

Namnet stod litet och omyndigt inne i en ofantlig galosch.

— Minns du inte honom? svarade Bobbe. Teologen — ångvälten, vet jag — han med de förfärliga fötterna.

— Jo, nu minns jag. Han tog examen i fjol höstas.

— Javisst.

Bobbe sträckte sig öfver disken och tog den hvita lappen. Karin sprang till, men hann icke förekomma honom.

— Herr Stenson!

Hon var blek, ögonen glänste, och den lilla knubbiga näsan framträdde skarpare än vanligt. Det kom något spändt i hela ansiktet.

Hennes röst ljöd också märkvärdigt skarp.

Bobbe var obeveklig, drog sig bara några steg tillbaka, vecklade upp papperet och läste.

I ett ögonblick var Karin utanför disken och framme hos honom.

— Herr Stenson! Ge mig det tillbaka! Ah, gör det! — Ah, läs det inte!

Hon bad så bevekande, att Stolpe kände sig helt rörd.

Bobbe läste. Och allt efter som läsningen skred, antog löjet på hans läppar karaktären af hånleende.

— Tror ni verkligen på det här? sade han.

— Ja, ja! Man måste ha något att tro på! Ah, ge mig det tillbaka — ge mig det tillbaka!

Bobbe vek upp ett annat papper, som varit inlindadt i den hvita lappen. Det var ett fyrkantigt urklipp ur en tidning. När han läste det, försvann hånet från hans läppar.

Hon hade fattat hans arm.

— Ah, visa det inte för någon — — gör inte det! — — Tala inte om'et för någon — — ah, säj'et inte!

Hennes röst var lidelsefull, darrande af ängslan och rörelse.

Men Stenson ville icke låta sig ryckas med. Han förvred sin mun till ett försmädligt grin, och medan han vek samman papperet sade han i en ton som skulle förefalla öfverlägsen, men som i stället blef rå: — Flickan var kär i Erik.

Från Karin hördes en halfkväfd snyftning. Vacklande och hopsjunken, gick hon inom disken och försvann bakom gardinerna till sitt lilla rum innanför butiken.

III.

— Hvad stod där på lapparna? frågade Stolpe på hemvägen efter en lång, tryckande tystnad.

Stenson svarade:

— På den hvita stod präntad en psalmvers om återseende i en annan värld.

— Och på den andra?

— Det var Erik Hägers dödsannons.

De gingo åter tysta en stund.

— Jag bar mig dumt åt, sade Stenson. Och plötsligt öfverväldigades Stolpe af sin förtrytelse.

— Så-å, du medger. Men det är sannerligen inte nog med det! Plumpt, rått, riktigt brackaktigt bar du dig åt. Det är din vanliga jargon: grina åt allting och låtsa, som om ditt hjärta var en enda stenklump. — — Men jag känner dig — — du är min själ inte så öfverlägsen, som du förefaller.

Åter följde en stunds tystnad.

— Vi talade om romantik, sade Stolpe. Jag skulle aldrig kunnat öfverbevisa dig så slående, som detta lilla drag ur lifvet gjort det.

Hans triumferande öfverlägsenhet kallade åter Stensons motsägelselust till lif. Han skrattade hest och inföll häftigt:

— Jaså, du skränar fortfarande om din romantik. Jag har aldrig nekat till att den fanns. Jag har bara sagt, att den är en pjunkig känsla, med hvilken man icke borde hysa något undseende. — — Det kan väl hända, att man förefaller både sig själf och andra som en tiger, när man söker rycka upp den med rötterna, men det är bättre än att hjälpa en människa sylta in sig vidare. Och vid närmare eftersinnande ångrar jag inte alls mitt handlingssätt i afton!

— Nu är du omöjlig, sade Stolpe och påskyndade sina steg. Det var, som ville harmen kväfva honom.

— Godnatt, sade Bobbe utanför sin bostad och räckte fram sin hand.

Men Stolpe aflägsnade sig med en kallsinnig nick.

IV.

Tidigt följande dag var Robert Stenson åter i Karins cigarrbutik. Hon stod på sin plats bakom disken och hälsade vänligt och gladt.

Det grep honom djupare än en anklagelse. Hvad den stackars flickan måste förställa sig!

Han tog af sig hatten och fångade hennes hand.

— Förlåt mig

Hon stod med

hvarken hvad hon

Hon var visst

henne om förlåtelse

Kandidaten var

mods. Han fick en

betalte med jämna pe

och gick.

* *

— Jaså, du skränar fortfarande om din romantik. Jag har aldrig nekat till att den fanns. Jag har bara sagt, att den är en pjunkig känsla, med hvilken man icke borde hysa något undseende. — — Det kan väl hända, att man förefaller både sig själf och andra som en tiger, när man söker rycka upp den med rötterna, men det är bättre än att hjälpa en människa sylta in sig vidare. Och vid närmare eftersinnande ångrar jag inte alls mitt handlingssätt i afton!

— Nu är du omöjlig, sade Stolpe och påskyndade sina steg. Det var, som ville harmen kväfva honom.

— Godnatt, sade Bobbe utanför sin bostad och räckte fram sin hand.

Men Stolpe aflägsnade sig med en kallsinnig nick.

IV.

Tidigt följande dag var Robert Stenson åter i Karins cigarrbutik. Hon stod på sin plats bakom disken och hälsade vänligt och gladt.

Det grep honom djupare än en anklagelse. Hvad den stackars flickan måste förställa sig!

Han tog af sig hatten och fångade hennes hand.

— Förlåt mig! Jag bar mig dumt åt i går!

Hon stod med nedslagna ögon, utan att veta hvarken hvad hon skulle göra eller säga.

Hon var visst icke van vid, att man bad henne om förlåtelse när man förgått sig.

Kandidaten var icke heller riktigt väl till mods. Han fick en cigarr, tände den i hast, betalte med jämna pengar, bugade sig hastigt och gick.

* * *

ETT LYCKADT SKÄMT

Psykologerna påstå, att temperamenten egentligen äro lika många som individerna, men indela dem dock i fyra hufvudgrupper.

Om man utgår från detta fullt vetenskapliga antagande, hade Wissén och Dahlén således hvar sitt temperament. Men de kommo hvarandra mycket nära. Båda voro sångviniska. Hos Wissén fanns det dessutom något koleriskt. Han arbetade, trodde på sin egen kraft och sin begåfning, skref vers och hoppades på framtiden. Dahléns temperament hade däremot en flegmatisk anstrykning. Han hade ingen arbetskraft, läste föga, tänkte föga, skref aldrig vers, men hoppades ändå allt af framtiden.

De bodde denna termin i ett rum, enär de beslutat plugga och lefva billigt. De voro ungefär lika fattiga, och trifdes samman tack vare sina höga vyer. För öfrigt hade deras lif hittills varit tämligen enahanda.

Anders Persson från Witseltofta och Hans Persson från Dalby hade stött på hvarandra

för första gång i katedralskolans tredje klass. Som de båda voro från bondlandet och därför ledo gemensam smälek af kamraterna, kommo de strax att sluta sig närmre tillsammans. Sex år hade de varit knäkamrater i skolan; de hade blifvit studenter samtidigt och kommit till universitetet samtidigt, sedan de hvar för sig lämnat namnet Persson hemma och i stället medtagit födelsesocknens namn med den vanliga accenten, som kommit i bruk, sedan namnen på -us icke längre voro tidsenliga. — Wissén skulle således egentligen ha hetat Witsén; men tyckte det lät för världsligt för en andans man. Dahlén däremot insköt ett h af idel fåfänglighet —

Det var ett tämligen litet rum på vinden i ett gammalt hus, framtidsmännen hyrt sig för terminen. Möbleringen var icke heller särdeles storartad.

Ett bord vid fönstret med en stol vid hvardera sidan — pluggplatserna — en säng på hvar sidovägg, ett gemensamt tvättställ, en bokhylla och en byrå, likaledes gemensamma. Öfver hvardera sängen hängde en långpipa — när den icke begagnades — och Wissén bestod sig därjämte med ett oljetryck af Luther, hvilken de båda med vördnad betraktade som lillkatekesens författare.

Denna termin hade det varit särskildt klent beställdt med deras tillgångar. Af matsäckar-

na, som de haft med sig från landet och genast slagit samman till en gemensam spiskammare, återstod föga. Någon ved hade de icke haft råd att köpa på nära en månad, och lika länge var det sedan de åto lagad mat.

Egentligen hade de icke behöft lida nöd, om de kunnat hushålla. Men när de fingo pengar, lefde de flott så länge kassan räckte, gjorde hufvudlösa resor — bland annat en gång till Skanör för att festa — åto dyra middagar med champagne, som de icke just tyckte om, men ändå drucko, för det var fint. — Innan de visste ordet af, var kassan åter tom; och så vidtog försakelseveckan. —

Nu var han sjuk till på köpet, stackars Dahlén, hade legat till sängs tre dagar, kände sig feberaktigt tung i hufvudet och trött, men hade icke velat ha bud efter läkare.

Wissén gick på med, att han skulle lägga sig in på lasarettet; där fanns ju frirum för universitetets räkning. Men Dahlén trodde inte, det var så farligt; ordentlig mat, värme, ett bad — — skulle snart återställa honom. ”Hade vi bara så pass mycket pengar, att vi kunde elda ordentligt!”

Det började lida mot slutet af höstterminen. Många af kamraterna hade redan lämnat staden och rest hem. Men Wissén var kvar för att plugga, och Dahlén af många skäl: för det han var sjuk, för det han egentligen icke

hade något hem att resa till och för det Anders stannade. —

Det var på eftermiddagen och redan mörkt. På gatorna blåste en bitande snöstorm. Det pep och hvisslade ohyggligt kring utbygget på taket, innanför hvilket vännernas vindskupa var belägen.

En oljesparande lampa af gammal konstruktion, med smal veke och dåligt ljus, stod på bordet framför Wissén, som satt på sin plats, klädd i öfverrock med uppslagen krage, sysselsatt med att läsa gamla testamentet på grundspråket. För att värma händerna bolmade han förtvifladt ur sin pipa.

Lampans sken nådde icke långt. Sängen vid väggen midt emot var alldeles i skuggan.

Där låg Dahlén med slutna ögon och försökte sofva.

Ofvanpå täcket hade han, till skydd mot kölden, anbringat hela sin återstående garderob: en vinteröfverrock, en trasig nattrock, kvarlefva från bättre tider, en kavaj, en väst och ett par byxor.

Men sömnen ville icke infinna sig. Han sträckte högra armen öfver täcket, slog upp ögonen och vände sig mot bordet med hufvudet stödt i högra handen.

— Hör du Anders — — hvad är klockan?

Wissén såg upp från boken:

— Har du drömt, att jag hade klocka?

— Nej — men jag trodde, att du ändå något så när hade reda på tiden.

— Ja, hon ska väl vara så där omkring fem.

— Inte mer — då är det ännu långt till natten. — — Nå, mig kan det göra detsamma — — — Pluggar du fortfarande?

— Ja.

Dahlén kröp under täcket igen:

— Hör du, Anders — här är allt bra kallt inne.

— Åja — här är friskt. — Wissén höll båda händerna kring pipans trähufvud. Hade jag inte den här kamraten som värmde mig, så vete fan —

— Det är ett helvete att vara fattig!

— Ja-a, det förstås — — men hvar och en måste väl gå igenom sin pärs, och *vi* ha ju framtiden för oss.

— Framtiden ja — det är långt till dess — — Jag skulle gärna ge hela min ungdom, om jag bara kunde bli rik.

Wissén bolmade häftigt:

— Säg inte så, kära du — — ungdomen är glädjens tid, idealernas tid — lifvets skönaste årstid — —

— Det är en förbannad lögn, säger jag — — åtminstone är det min erfarenhet. Och kunde jag sälja tio år af mitt lif — — så skulle

jag göra det med största nöje — för tio kronor — — ja för fem, ifall man prutade.

Wissén såg fundersam ut.

— Åja — förstås, det vore allt bättre att bli rik, medan man är ung.

— Tänk, om jag finge ärfva ett par millioner, utbröt Dahlén häftigt, med ett uttryck i ögonen, som lyste upp hela ansiktet. Hvar skulle vi bo då? — I Zettervalls villa, hva?

— Den vore kanske något liten, menade Wissén, som genast var inne i föreställningen. Vi byggde väl själf en.

— Nej, jag tycker om små våningar; det är en sådan doft af hemtrefnad i dem — — — Vi tog allt Zettervalls villa, så kunde vi flytta in strax. Du kunde bo på nedra botten och jag på öfra.

Båda lifvades plötsligt af tanken på det njutningslif, de skulle föra. Wissén gick fram och tillbaka på golfvet och blossade ifrigt på sin pipa.

— Hur skulle du inreda dina rum? frågade han.

— Låt mig tänka efter! — Dahlén drog högra armen fram under täcket och lade handen på sin feberheta panna. — Alla rummen skulle vara i mörk, tung stil — mörka draperier, mörka gardiner — mjuka mattor på golfvet — låga stolar och soffor, som man sjönk långt ned i. — — Det skulle inte finnas en enda

fläck i rummet, där det inte var mjukt och varmt — — så att man kunde ta sin middagslur lika väl på golfvets brysselmatta som i schäslongen — —

Han hade rest sig i sängen och gestikulerade med vidt utspärrade fingrar tills han fick ett våldsamt anfall af hosta, ryste till och kröp tillbaka under täcket.

Wissén bredde öfver honom öfverrocken, som glidit ner vid de häftiga rörelserna, och betraktade honom med bekymrad uppsyn.

Hans kropp skakades af våldsamma frossbrytningar, febern glödde på panna och kinder, han hackade tänder men fortsatte dessemellan att tala:

— I ett rum skulle allting vara af klart, karminrödt sammet — — mattor, draperier — gardiner också, fast med hvitt siden åt gatan, så att det såg gladt och trefligt ut; — — — tapeterna också af sammet — med guldpressningar — —

Wissén gick häftigt af och an med händerna instuckna i rockfickorna. Piphufvudet med dess värme fördelades rättvist på båda de frysande näfvarna så, att det än fick hvila i högra, än i vänstra rockfickan.

— Jag tror, att jag skulle föredraga ljusa tapeter och ljusa draperier, sade han fundersamt. Tänk — gult sammet och guld — det

vore fint! — Och så blef det glada rum — inte den tunga prakten, som i dina.

— Jo, det massiva håller jag på, huttrade Dahlén under täcket. Och så skulle där vara ett badrum näst intill min sängkammare, så att jag kunde få mig ett varmt bad hvar morgon, innan jag steg upp. — — Och så skulle där vara så varmt, att man kunde gå naken hvar som helst i hela våningen —. Han frös så han hoppade i sängen.

— Och så skulle jag ha en skicklig husläkare, alldeles för min egen räkning och han skulle noga studera min fysik — —

— Nej, hvad skulle du med läkare? Hvarför skulle man bli sjuk, när man har det bra? — *Det* blir man bara af umbäranden och fattigdom.

— Hm — det vete fan, ljöd det från täcket. Äfven den rike — —

Det knackade på dörren, tre hårda slag. Ifriga som de voro, hade de icke ens hört någon komma uppför trapporna.

Wissén gick att öppna.

— Student Dahlén? — Brefbärarn räckte fram en lapp.

— Jo, det är här.

— Tackar! — Jag ska lysa — det är visst mörkt i trapporna.

Han lyste ner brefbärarn, kom så igen, ställde lampan på bordet, vecklade upp lappen och läste:

— En assurerad försändelse — tvåtusen femhundra —

Han sprang fram till sängen.

— Ser du — där står tvåtusen femhundra, sade han häftigt. Att du väntade så mycket pengar! Har du fått arf?

Dahlén hade rest sig i sängen. Svettdropparna pärlade på hans panna, och pulsarna dunkade: — Hvar ä-är det ifrån? — Jag vä-ntade i-inga pengar.

Wissén gick bort till lampan och läste åter på lappen: — Afstämpladt i Ljungby. — Känner du någon i Ljungby? — Hvar ligger det för resten?

Men Hans visste ingenting — kände inte till något Ljungby — kunde för öfrigt knappast tänka. Det gick rundt i knoppen — — men nu skulle han stiga upp i alla fall. Det dög inte att ligga längre!

Svettig och feberhet som han var, klef han ur sängen, fick på sig strumpor och skor, gick bort till bordet och kvitterade — nästan naken i det råkalla rummet.

När han reste sig från stolen, bleknade han, vacklade och föll i armarna på kamraten.

Wissén släpade honom till sängen, tog af honom strumpor och skor, höljde öfver honom allt hvad han haft förut och dessutom sitt eget täcke. Därefter gick han ut på vinden.

Där lågo högar af snö, som yrt in genom

en söndrig takpanna. Han tog en handfull, gick in och gned därmed Dahléns fötter, tills han kände, hur värmen återkom. Då höljde han öfver dem och satte sig på sängkanten för att yttermera bibringa dem ett grand värme och för öfrigt se efter, om Hans icke snart skulle komma sig igen.

Det gjorde han och ville då stiga upp igen. Måste ha ut reket i kväll. Om han så skulle dö på kuppen!

Wissén fick lofva att hämta det. Förr blef den sjuke icke lugn.

Anders gick.

Det blef tyst i rummet. Lampan, som flyttats till kanten af bordsskifvan, belyste nu Dahléns flammigt mörkröda ansikte. Håret hängde i svettiga stripor ner i pannan, ögonen voro slutna, men på läpparna lekte ett leende.

Hans af febern uppjagade inbillning framkallade ljusa bilder för hans inre. Han drömde om allt hvad hans lätta blod så ofta låtit honom hoppas, men som verkligheten grymt nekat honom — allt hvad hans själ häftigast åtrådde: rikedom, hälsa, njutning, vänskap, kärlek — lycka. För några ögonblick nådde han allt —

Utanför dörrn tjöt vinden och pressade in hela drifvor af snö genom de söndriga takpannorna. På gatorna fladdrade gaslågorna matt i luften, som var fylld af det rasande yrvädret. Vinden piskade flingorna rakt i an-

siktet på vandrarn, som med rockkragen uppslagen och händerna djupt i fickorna kom från postkontoret.

Wissén gick med raska steg och njöt af tanken på, hur trefligt de skulle få, när de köpt ved och fått varmt. Han skulle låta hämta mat, och de skulle äta samman, han ville inte gå ifrån Hans, så dålig som han var — — och dessutom var det ett sådant hundväder, att inte fan själf kunde våga sig ut mer i kväll!

Han sprang uppför de välkända trapporna, gick med fasta steg öfver vinden, fast där var beckmörkt, stampade af sig litet snö vid dörren och klef in.

Dahlén spratt upp ur sina drömmar och sträckte häftigt sina händer mot brefvet, som var stort och förségladt med fem sigill.

— Det är något slags adliga sigill, anmärkte Wissén.

— Jaså.

I Dahléns rödsvettiga ansikte voro nu båda de feberglödande ögonen öppna och stirrade. Han bröt brefvet med skälfvande händer, drog fram ett papper, letade i kuvertet, om där icke möjligen kunde finnas något mer; vecklade sedan upp värdepapperet och lät blicken falla därpå.

I hans ansikte syntes icke ringaste förändring. Han blott sjönk tillbaka på hufvudkudden och slöt ögonen.

Wissén skyndade att hölja hans rödflammiga bröst med täcket. Därefter tog han och mönstrade i sin ordning brefvets innehåll.

Det var en bild utan text: två stora näfvar som räckte lång näsa. Han förstod ögonblickligen, att skämtet kom från Kalle — den glade Kalle. Han var alltid så kvick och en sådan inpiskad upptågsmakare.

Kalle Larsson var en kamrat, med hvilken vännerna umgåtts mycket, så länge han var kvar vid universitetet. Nu var han informator hos ett grefligt herrskap i närheten af — Ljungby, ja — mycket riktigt! Ljungby, så hette det. — — Att han inte kunnat komma ihåg det strax!

Nå — hvad gjorde det? — Egentligen var ju ingen skada skedd. I själfva verket var det ett godt — — och mycket roligt skämt! —

Han försökte småle, men i leendet kom bitterhet; det var märkvärdigt, hvad han var oemottaglig för humor i kväll!

Dahlén hade börjat bli orolig. Han famlade med armarna öfver täcket och talte för sig själf:

— Bädda till mig på golfvet i röda kabinettet! Lyd, slaf! — Hvad säger du? Är där inte varmt? — Där är ju hett som i helvetet — — —

— Jag vill ha chateaubriand till middag! Hva? Har du ätit upp den? — — Ge mig en bit, säger jag dig. — Jag är hungrig — djäflar!

— — Röda, mjuka, saftiga skifvor silkessammet på ett fat. — — Herre Gud, hvad det här är fint!

Orkestern ska spela upp — nej, inte med positiv! Sedan ska jag predika! — — Hva sa du? Är mor död? — Herre Jesus! — —

Hans röst var hes, men återgaf dock tydligt rörelserna i hans själ. Nu lät den som en klagan, halfkväfd af yttre våld.

— Det är hårdt att vara martyr och straffas för släktets skuld! — Hvad säger du — — är jag inte? Jaså — var det också en lögn! — —

Han brast i gråt.

Wissén visste icke hvad han skulle taga sig till. Han hade aldrig förr sett Hans gråta. Det lät förtvifladt!

Efter hand blef det dock lugnare. Wissén gick bort till sängen, stoppade kamratens armar under täcket. Den stackars saten grät ännu, men sakta. Krafterna tycktes uttömda.

Då tog Wissén sin våta öfverrock på sig och gick ut.

Han vandrade om på gatorna och tänkte mörka tankar. Yrvädret rasade med oförminskad häftighet, och han mötte ingen människa. Först gick han kring domkyrkan, där de af satan enligt sägnen instängda vindarna tjöto värre än vanligt kring tornet. Men det blef ändå enformigt i längden. Han ville till

ett mera hemskt ställe, en plats som passade för hans dystra stämning, där det skulle vara poetiskt skönt att stå och tänka mörka tankar. Ett ögonblick funderade han på Östra kyrkogården, men föredrog slutligen att gå söderut till hospitalet.

Han ställde sig på bron och såg öfver räcket mot ån, där den flöt som en liten rännil mellan snödrifvorna. Men det var en anblick, som gjorde ett futtigt intryck; och han återvände till staden med en känsla af missräkning.

Hvad Lund var för en håla! Där fanns ju icke en enda plats som harmonierade med en bitter och människofientlig stämning. Hur härligt, hur sublimt skulle det icke varit att luta sig ned mot Norrström:

”Stått har hon länge och stirrat i djupet,
barmen hon lutar mot disig stång — —”

Han gick hem.

Dahlén hade ändtligen upphört att fantisera och somnat. Wissén ville icke taga från honom täcket, utan svepte sig i sin filt, lade sin våta öfverrock ofvanpå och släckte lampan.

* * *

EN TANKE

I.

En skarp hvissling! Lokomotivet svarar, och tåget sätter sig i gång.

Kupéerna glida under ångdragarns stönande flämtningar sakta framåt från den mörka perrongen ut i det glada solljuset. Det skiner stickande hvitt från en mjölkblå junihimmel, och strålarna återkastas från gator och väggar så skarpt, att studenten, som sitter vid fönstret i en af tredjeklasskupéerna, måste skygga för ögonen med sin hand.

Han var också tämligen ovan vid att se solen i ansiktet. Under vårens härligaste tid hade han just varit som trägnast fängslad vid boken, instängd i ett mörkt rum, där han läst om monader och mikrokosmer, om det kategoriska imperativet och det oåtkomliga ”tinget i sig”, om Aristoteles' orörde rörare, som afklipper den eviga kausalitetsserien och Hegels absoluta ande, som i sig förenar alla motsatser — allt det där, som nu vid klarare solljus omtöcknade hans hjärna, ur hvars dansande virr-

varr han ej kunde få fram en enda förståndig tanke utom den kartesianska: "man måste tvifla på allt", den hånande kritiken på alla de andras system.

Egentligen var han väl icke heller filosofiskt anlagd, kände ingen kallelse att gräfva ner sig bland gamla dammiga luntor för att söka andens lif i de döda bokstäfverna; eller att grubbla öfver det metafysiska problemet, mot hvilket så många skarpa hufvuden redan förslöats.

Nej, ut i lifvet ville han! —

Sin examen hade han gjort från sig på två år, slagit i sig ämnena kvickt och raskt på nutida vis. Nu hade han betyg på fulländad humanistisk bildning. Nu skulle han hvila sig en tid, tänka öfver hvad han läst, sofra allt, som han okritiskt upptagit, nagelfara allt med den store tviflarns formel.

Och så skulle han lefva lifvet med dess hårda kamp i arbete och försakelse, dess nederlag och segrar.

Det var, som ville bröstet sprängas af lefnadslust, af orolig längtan, att något måtte hända, något utomordentligt, som kunde rycka honom med sig. Ty han var nu alldeles oberoende — — fri! Hvilken klang i ett ord!

Han kände ett obändigt begär efter lif, slog ned fönstret och insöp i djupa drag den ljumma, doftande sommarluften. —

Framåt ångar tåget, förbi solbelysta, gråglänsande åkrar och grönskimrande fält med spirande säd. Öfverallt lyser solen bländande skarpt. Landsvägarna skymta förbi i enformigt sammanhang, dammiga och solbaddade. På ömse sidor stå pilar likt upp- och nedvända dammviskor, hopplöst törstiga.

Han var på väg till sin farbror, som ägde en gård i en af Skånes mest natursköna trakter. Där skulle han tillbringa sommarn, där hade han länge haft sitt andra hem.

Hur lefvande han såg honom, gubben farbror: tjock och välvillig, trind och flottig i ansiktet — pipan jämt i handen — bred mun, så ofta som möjligt vidöppen af skratt, visande två rader oregelbundna tänder, gulsvarta af tobaksrök — — att han kunde vara far till en så vacker flicka som Julia —

Seså, var han nu där igen! Alltid samma mål för tankarna.

Han hatade kusinen därför, att hennes bild beständigt smög sig på honom. När han var som allvarligast upptagen midt ibland Herbarts obegripliga realia, lyfte den sig plötsligt öfver det omedvetnas tröskel, pockande på hans tankars uppmärksamhet, drog honom med i längtans drömmar.

Och han kunde icke göra sig fri, fast han ansträngde hela sin viljekraft.

Därför hatade han henne — därom hade han lyckats öfvertyga sig själf.

Men sedan han tagit sin examen, yttrade sig hatet snarast som lust att förlofva sig med henne.

Nu voro hans tankar icke upptagna och hvarför icke älska, medan man är ung? Lifvet är kort, ungdomen glider omärkligt undan, och öfver dess känslor lägger kanske snart nog åldern sin käle. Hvarför då icke hängifva sig, medan lidelsen är stark och njuta lifvet helt för ett ögonblick, i stället för att långsamt förkolna vid flämtande begär och dö utan att ha lefvat? — —

Ideligen rullar tåget framåt i enformig, söfvande skakning. Telegrafstolpar springa förbi, deras trådar synas än sänka sig ner till kupéns fönster, än höja sig där öfver — och bakom ligger den vida slätten, solbelyst, i gröna, grå och bruna skiftningar. Här och där ett hemman, hägnadt af träd i regelmässig fyrkant. Mellan de gröna bladen skymtas en blodröd gafvel eller ett gråhvitt, bländande spåntak.

Han sluter ögonen och ger sig hän åt sina drömmar. Han ser den synen åter, som han såg för ett år sedan, då han sista gången for in till Lund: alla fönster öppna till hennes rum, fläktande gardiner, hon själf i mörkblått trikålif, viftande till afsked; solen faller öfver hen-

nes gulröda, färgmättade hår, och stålbroschen vid hennes hals kastar blinkande blixtar till afsked.

Men han själf sitter icke på vagnen och far därifrån. Bakom henne kommer han insmygande, ser hennes smärta figur bakifrån, skarpt tecknad mot himmeln och luften utanför — den späda nacken något framåtböjd — ena kinden hvitglänsande af solljuset. — Han hinner henne, lägger händerna kring hennes midja; hon vänder sig om och kysser honom i ett skälfvande famntag — — — Hennes rum blir till en rikt inredd salong, som också är hans; hon sitter i en sidenskimrande hvilstol, han vid hennes fötter; balkongdörrarna öppna, utanför ett soligt landskap och vårens doftande fläktar trängande in i rummet.

— Hva betaler di?

Han spratt upp och kastade en blick af ovilja mot den grupp, hvarifrån den råa verklighetens röst förnummits.

Det var en klunga bönder, som slutit sig samman under gemensamt samtal och gemensamt supande. Den flata snapsaflaskan hade nyss gjort sin rund i laget. Nu var man inne på kapitlet om sädespriserna.

Han betraktade dem uppmärksamt. Det var ansikten utan själ, stelnade under dagligt slit, piskade af vind och regn, brända af sol och brännvin.

Ägarn höll flaskan mot dagern. ”Brödrafolkens väl” stod där inbrändt på ena sidan. — Hvilket oförskämdt hån!

— Så — så — så! Vyss — vyss — vss — vss — vss, lillan min!

Det var en ung kvinna med tärda drag och blåsvarta ränder under ögonen. Hon höll till sitt bröst en ljusskygg liten varelse med röda, svidande ögon och såriga utslag i ansiktet. En bild, som berättade om liderlighet, osnygghet, elände och nöd!

Två flickor och en äldre fru, tydligen modern, sitta vid kupéens andra fönster. — Hon ser inte illa ut, den ena — något blek, men det klär henne.

— Naudi baron? Hva har han gjort daj for naud?

Talarn är en ung bonddräng med öppna och frimodiga, fast grofva drag. Han talar i en ton af förtrytelse.

— Nä, men ser du, ja brugar alltid å va ödmjug, svarar den tilltalade. — Hans ansiktes uttryck är lurande och förtryckt.

— Gör du bara hva du ska, så behöfver du inte ta imod nån naud, å inte kalla nån for naudi heller.

Studenten börjar bli fundersam. Kupén blir för honom en värld i smått. Vore det icke en värdig uppgift för en man att göra något för alla dessa tusenden, som lida under bränn-

vinets förbannelse — bringa upplysning och andens förfining till alla, som sucka i armod, okunnighet och råhet, i last och uselhet.

Ett moln af stinkande rök från cigarrer, hvilkas blad vuxit på skånska slätten, kommer seglande fram och berör oangenämt hans bättre vanda näsa. Han sträcker hufvudet utom fönstret.

Ideligen samma syn: slätten i solbelysning, en ofantlig vidd, tyst, stämningsfull, enformig. Intet att fästa uppmärksamheten vid, ingen hvilopunkt för blicken. Öfver gränsen för ögats synkrets sväfva tankarna till andra nejder — — och så kommer den igen, den gamla drömmen — — — —

— Ska de va?

En sträf hand snuddar vid hans. Han vänder sig inåt och ser vid sin sida en bonde med ett vänligt ansikte och ett par plirande ögon. Handen, hvars skinn brände som ett rifjärn, håller, tydligen med de bästa afsikter, en näfversnusdosa framför honom.

Men studenten besvarar bondens välmening med ett kärft: nej tack! och gubben vänder sig misslynt till sin vänstra granne, en arbetare, som håller till godo, lägger en nypa snus i munnen och sedan en i näsan. Bonden mumlar något om "höjfäria harra" och får därvid en förtroligt medgifvande nick af arbetarn.

Studentens blick irrar på måfå framåt och

träffar ett par ögon — det förefaller honom, som skrattade de åt hans öfverdrifna finkänslighet.

Det är en af flickorna, som han nyss lagt märke till. Nu betraktar han henne närmre.

Ett blekt ansikte, hatten käckt på nacken, under dess brätten det kortklippta håret framkvällande i en självsvåldig, yfvig, tagelsvart lugg. Och därunder ögonen, stålblå, kalla, metalliskt glänsande. — Kring munnen ett vackert drag af fasthet, för tillfället mildradt af ett leende.

Ingenting af kvinnlig vekhet i dragen — ungdom, friskhet och själfmedvetenhet. ”Lif är själfmedvetande”, säger Boström. — Nog ser det så ut!

Filosofi med åskådningsmaterial! Nu måste han småle åt sig själf och vända blicken utom fönstret.

Ångdragarn tjuter, tåget saktas, stannar och tjåstar åter i väg.

Den unge studenten låter sin blick hvila i dessa glänsande stålblå ögon, som icke slås ned i tillgjord blygsamhet eller vändas bort.

Hvarför skulle de slås ned eller vändas bort?

Hade det varit Julia den veka kvinnliga kusinen —

Men ett sådant ögonpar, som denna unga

flickas — där blinkade en själ ur dem! Undrar, hur det skulle vara att fördjupa sig i dem?

Tåget rullar framåt öfver samma enformiga solbelysta slätt. Och nu drömmer han åter, men icke den gamla drömmen.

Nu drömmer han om lifvets allvar, om ett jämbördigt väsen, som fattar hans hjärtas innersta tankar; om ett par stålblå ögon, ur hvilka han hämtar bifall, när modet sviker, styrka, när han vacklar i kampen mot den privilegierade lögnen; om en kvinna, som framför allt är människa, tänker, känner och handlar som en själfständig varelse; för hvilken lifvet ej är sitt eget mål, icke ett jäktande efter själlösa njutningar och tomma tidsfördrif.

Ett klingande skratt väcker honom. Han ser upp.

Från hennes ansikte är hvar skymt af allvar som bortblåst. Lif i hvart drag, lust i hvar fiber; munnen öppen till skratt, stora framtänder, glänsande hvita alla utom en. — Och så ögonen som icke ens under denna gnistrande munterhet mista sitt djup.

Till och med den svarta pricken i hennes ena tand — hvad den klär henne! — ”Allting klär en skönhet.” Är hon en skönhet? — Nej.

Vid nästa station skulle han stiga af — och sedan? Hvad vore hon för honom?

Ett minne för ett par veckor eller kanske

för ett par dagar. Ty han älskade ju en annan, skulle förlofva sig.

Javisst!

Han sluter ögonen och söker i minnet återkalla den gamla drömmen — ser sin guldhåriga älskarinna solbelyst i fönstret, sluter henne i sina armar, drunknar hjälplöst i ett självviskt njutningslif.

Men i det obestämda fjärran blinka ett par stålblå ögon kallt och föraktfullt.

Då bleknar den soliga drömmen bort, och i dess ställe kommer en annan, om lifvets allvar. De stålblå ögonen komma närmre, snart skymtar han ett själfullt ansikte med kort, själfsvåldigt svart hår och hvita framtänder med en svart prick i den ena, när hon ler.

Då klappar hans hjärta fortare, då känner han inom sig slitningar af en bunden kraft, en obändig törst efter lifvets bitterhet, sådan han vet den kommer alla till del, som kämpa för det största — ett jäsande ungdomsmod som vill offra allt för lyckan att föra mänskligheten ett enda steg framåt eller bara slå gluggarna upp för en ljusglimt in i armodets, lastens, det kvidande lidandets hopplösa mörker. — Det fanns så mycken nöd att lindra, så mycken okunnighet att upplysa, så mycken vidskepelse att förtaga!

Ånghvisslans skrän skär åter in i hans

drömmar och tåget saktas. Nu är det tid för honom att stiga af.

Hans blick hvilar på hennes ansikte afvaktande, nästan bedjande, men hon ser det icke.

Tåget stannar. Dörrarna slås upp.

Han sitter kvar och betraktar henne i spännande förbidan. Hon märker det icke.

Konduktörn kommer för att stänga. Studenten far upp, fattar sin resväska och störtar ut på plattformen.

Ännu ser han genom fönstret hennes bleka ansikte, kransadt af det tagelsvarta håret. Men hennes ögon äro bortvända.

Skulle han icke få taga afsked af denna blick, den djupaste han sett i ett mänskligt öga?

Stationsinspektorns hvisselpipa ljuder, lokomotivet svarar, kupéerna glida förbi.

Han kan icke längre behärska sig, utan springer fram, hinner fönstret, innanför hvilket hon sitter, lyfter sin hvita mössa:

— Farväl!

Hvad, kom det icke en stråle i de stålblå ögonen?

Men tåget gick.

II.

Han öppnade dubbeldörrarna från salen och steg ut på balkongen. Öfver dess zinkbeslagna

golf gick han till barriären och såg ut öfver landskapet, som låg svept i eftersommarns drömtysta aftonskymning.

Himlen var betäckt af lätta gråa moln. Blott här och där i ett blåaktigt mellanrum glimmade en stjärna. Från mossen borta vid skogskanten hade ljusgrå dimmor drifvit längs marken och lägrat sig öfver heden så, att den liknade en oändlig vattenspegel.

Han kom från en förtjusande vals. Ännu dröjde i hans famn en vällustig förnimmelse af kusinens smidiga gestalt, med lätta känningar af hennes lifsvärme på högra axeln, där hon hvilat sin hand, och i vänstra axelvecket, som hennes heta andedräkt kysst. Han stod och njöt däraf med en känsla af omedveten åtrå.

Han stod och drömde sin gamla dröm om ett mål för sin heta längtan. Just som han drömt hvar natt och hvar dag under den sommar, som nu var förbi.

Hur ofta hade han icke som Romeo, berusad af Julias fägring, frestats att lämna fritt lopp åt sitt blods begär. Men alltid hade han hejdats af tanken, som den bleka flickan väckt till lif.

Var denna kärlek annat än en sinnenas såpbubbla? På afstånd skimrar den grannt, men skulle den icke brista vid första beröring, förintas i det kroppsliga besittningstagandet?

Och när denna oklara längtan, som nu tyck-

tes så fin och skir, hunnit sitt mål, hvad då? Tomhet, själlös tomhet? Hela lifvet. . . .

Och ändå — hvarför icke njuta, medan man ännu är ung? Må tomheten sedan komma — man har dock för ett ögonblick förnummit lifvets soliga fullhet. Hvarför nöta ut all sin styrka i denna fördomsfulla kamp mot sin natur?

Hans blick gled öfver landskapet, där trädgrupperna stodo som små lustparker i en jättes trädgård och dimman bredde sig från kärret längs marken som en insjös vatten. Fjärran hördes en kärlekskrank katt jama, och inifrån klingade dansmusik.

Bakom honom öppnades dörrarna till balkongen. Han hörde steg och ett förvånat utrop: — Står du här!

Som om hon inte vetat det!

— Jag står och tar afsked — håller mönstring med minnena.

— Du reser alltså i morgon?

— Det vet du.

— Är det alldeles nödvändigt?

— Ja.

Hon vände sig till hälften från honom och lät sina blickar irra om i landskapet.

— Du kunde väl stanna öfver min födelsedag?

— Jag har redan stannat alltför länge —

vecka efter vecka har jag uppskjutit — som en obeslutsam käring!

— Du skulle göra mig mycket glad, om du stannade.

Hon stod mot den mörka natthimmeln med ansiktet så nära, att han kunde se pulsen röra sig vid tinningen och en glimt af vått i hennes öga.

Han tog hennes hand, såg henne djupt i ögonen och sporde stilla:

— Vore det rätt af en man, som är ung, frisk och stark att slå sig till ro med ett lif i lättja och veklighet? Sitta som snyltgäst i en värld, där andra få spänna hvar muskel i kampen för tillvaron?

— Jag vet inte. Jag förstår det inte. Hvarför har aldrig jag känt som du?

Det skar honom in i hjärtat, detta kvidande från en själ, som kanske stannat i växten — aldrig fått utveckla sina möjligheter.

Hon gick. I dörren vände hon sig om och nickade. Han sänkte sitt hufvud och blicken gled ännu en gång öfver den drömtysta slätten, där lustparkerna redan började skymmas af dimman, som bredt sig allt vidare och nu liknade ett ändlöst haf.

— Ett helt lif!

* * *

KAMRATSKAP

I.

Sven hade också haft sin glansperiod, fast det nu var länge sedan.

Han kom till Stockholm som femtonårs pojke, fin och putsad, erhöll moderlig vård jämte full inackordering hos en pensionerad majorska, som han fick kalla tant — allt för hundra kronor i månaden. Dessutom infördes han i sällskapslifvet, där gossen gjorde lycka, tack vare sitt ljusgula, lockiga hår, sina milda blå ögon och den vackra silkessammetsblusen, som slöt sig kokett kring hans lilla spensliga kropp. Det fanns något verkligt förnämt i denne tolfårings hållning, tyckte tanterna, och från första ögonblicket voro de öfvertygade om, att han skulle bli en stor konstnär. Han såg redan ut som en liten Rafaële — så hade friherrinnan Grip sagt, att världens störste konstnär hette, och hon visste det. Hon hade varit utrikes.

Sven gick på slöjdskolan och förberedde sig till sin blifvande storhet. För att snarast möjligt kunna förverkliga sina egna och tanternas

drömmar tog han dessutom undervisning i målning.

Men han blef hvarken stor eller konstnär. Och hvad värre var, han blef ingenting annat heller.

Nu kändes de forna tanterna icke vid honom. Mötte de honom på gatan, sågo de alltid åt motsatt håll. Det fanns icke något förnämt, hvarken i hans hållning eller i hans utseende nu för tiden. Det gula håret hade blifvit mycket tunt — troligen af ett lättsinnigt lefnadssätt. I stället för silkessammetsblus bar han en luggsliten grå kavaj, som utan minsta koketteri slöt sig kring hans magra lekamen. Och ögonen — ja, de voro visserligen milda och blå som förr, men sutto nu i ett ansikte, härjadt af svält. Han såg icke ens ut som en konstnär!

De flesta gåfvo honom redan förlorad. Och lifvet hade verkligen farit illa med honom.

Fadern var bankdirektör i en större landsortsstad och åtnjöt i hög grad sin orts förtroende. Familjen ansågs för en af de förnämsta i staden och umgicks hos själfva landshöfdingens.

Till dess katastrofen kom: granskning af bankens räkenskaper, balans och upptäckt. Direktören grep till sista utvägen — en revolver, som länge väntat i chiffonniern. Och så var det slut med komedien.

Boet tog fordringsägarna, änkan kom till Stockholm med två tomma händer. Nu började ett annat lif för henne och hennes son.

Hon tvättade och strök, Sven ritade, på målareakademin för nyttans och på vetenskapsakademin för förtjänstens skull; tecknade mineralier, ”förvandlade stenar till bröd”.

Den tiden hade han det drägligt, om än långt mera knogigt än hos majorskan. Men efter det gumman gått till Gud, hade Sven haft en äfventyrlig tillvaro. Hvad han lefde af, visste ingen. Han hade alldeles upphört med att rita stenar: — Sitta och knåpa för en tugga? Bättre kan man bruka sin tid!

På målareakademin gick han kvar. Dessutom kopierade han ett och annat på museum; för resten svalt han och frös förmodligen också, eftersom han ingen öfverrock hade midt i smällkalla vintern.

Men ändå var den underlige fagotten glad, beklagade sig aldrig och gjorde inga fula miner åt ödet. Nöden hade förlänat hans väsen en intagande undergifvenhet. Också var han mycket omtyckt af kamraterna och mycket beklagad för sin klena begåfning och sitt förspillda lif.

Man undrade bara, om han ännu själf trodde på sin framtid, eller om han i förtviflan bitit sig fast vid hoppet, för stolt att vilja erkänna sitt lifs nederlag.

II.

I salarna på nationalmuseum var nästan folktomt; allmänheten hade i dag icke fritt tillträde. Därför saknades alla konstnjutningslystna gardister och mången mindre välklädd herre i slokig filthatt. En och annan turist gick omkring med uppslagen katalog, noterande med ett streck de anmärkningsvärdaste taflorna. Det gällde icke så mycket att se som att ha sett.

Inne i ett sidokabinett stod Sven och kopierade ett stilleben — en duk med mycket matvaror, ett glas vin, en röd hummer och en ost. Malisen påstod, att han valt taflan för ostens skull. ”Nordens förnämste ostmålare” hade länge varit hans hederstitel bland kamraterna, och att ”ostkanten var det bästa väderstrecket på hans taflor” var en kvickhet som numera till och med Henning ratade.

Han stod i rummet näst intill — ”marinmålaren Peter Henning,” som han kallade sig på sina visitkort — lång och smal, med kortklippt svart hår, hvarpå en felbhatt glänste, svartmuskigt ansikte med en stor krökt näsa, mörka ögon och djupt röda läppar, oklanderlig lifrock, sidenhalsrosett i skrikande rödt och blått — han tyckte om att ha färg kring sig — något fläckiga benkläder samt snedgångna stöflar.

Det var en karl med talang, hans taflor gingo åt som smör på konstföreningarna, och dessutom hade han vanligtvis fullt upp med beställningar. Han ägde en anmärkningsvärd förmåga att träffa allmänna smaken, men det fanns aldrig någonting starkt eller egenartadt i det myckna han totade till, och kamraterna påstodo, att han kastade bort sin begåfning för att komma åt pengar. Hans konst var jargonmässig som hans sätt, det var synd, för han kunde ha blifvit något stort, om han gått sin egen väg. —

Nu lade han penslar och palett i målarskrinet och började torka färgen af händerna med en linnetrasa, allt under det han betraktade sitt verk med kritiska blickar.

— Hör du, Sven du!

— Ja-a, lät det från andra rummet. Sven såg icke ens upp från sitt arbete. Han drog ett par breda drag öfver osten och gjorde den riktigt skinande färsk.

Henning kom fram till dörrn, alltjämt sysselsatt med rengöringsarbetet.

— Har du några slantar?

Sven gnäggade till på sitt torra sätt. Han tyckte, att frågan var löjlig.

— Nå, är du hungrig?

— Det har ingen människa råd till nu för tiden, menade Sven, som började fatta saken ur allvarlig synpunkt.

— Men om du hade råd? envisades Henning.

— Då skulle det kanske skrika i magen, sade Sven i glädtig ton, men det kom färg på de magra kinderna, och för att slå bort det obehagliga ämnet fortfor han: — Kom hit, får du se något läckert!

Henning gick bort och beundrade: — Nej, hör du — där finns matvarorna — ost och vin och hummer — hummer! — Han skrek så det gaf eko i salarna.

— Hör-du-du! Mår du illa, hva?

Det var Karl Printze, "Prisse" i hvardagslag.

— Se på den slusken! Hvad vill du här? hälsade Henning.

— Å — jag skulle väl upp och titta på mästerverket, som du fabricerar här uppe, sade Prisse med elak tonvikt på fabricerar.

Han var den yngste af de tre, liten och blek, med ögon af olika färg, ett brunt och ett blått, kring en stor och klumpig näsa, som från början icke tycktes bestämd för det eljes snutfagra ansiktet. — I öfrigt var hans yttre människa höljd i en snusbrun paletå, ursprungligen afsedd till sommaröfverrock men nu mera tjänstgörande året om. Hans hållning var framåtlutad, alltid såg han ut som om han luktade efter mat, hade någon sagt.

— Kom hit, ska du få se en ost, ropade Henning. Styft, hva?

— Jo, det är som jag alltid sagt, att ostkanten —

Han afbröts af Hennings högljudda skratt:

— Man ska vara oblyg som du för att ännu våga sig fram med den där gamla kvickheten! Eller hur, Sven?

— Jo naturligtvis! Prisse är aldrig blyg. Sven såg på den angripne med en blick, som förtog hvar misstanke om någon sårande afsikt i orden.

Prisse skrattade en smula förläget.

— Känner du inte sugningar — hva — när du ser den där? sporde Henning.

— Nehej du! Det finns en och annan som ätit en styfvare middag! — Prisse slog sig på magen med belåten min.

— Har man hört på den, hångrinade Henning vänd till Sven. Precis som om det inte syntes på slusken, att han kom hit för att lukta upp middagskrischan.

Sven gnäggade, men fortfor att måla. Prisse såg ut, som om han ånyo blifvit obarmhärtigt afslöjad. Men Henning tog honom under armen och fick honom ut i salen.

— Hör du du, har du godt om pengar?

— Hvem tar du mig för?

— Karl Printze, elev vid kungl. akademin

för de sköna och matnyttiga konsterna, skåning till börden!

— Riktigt! Den karlen är pank, som en nyfödd gris. Annars hade han bjudit dig på middag — det är en frikostig baddare.

— Nå, men hur var det — du hade ju själf ätit middag? —

— Ja — i förrgår!

— Gamle skämtare! — Henning skrattade. Men så blef han allvarsam. Ser du Sven där inne — stackars fan — har visst inte ätit middag på tre veckor. Jag vet det, fast han ingenting sagt — — om vi två kunde skaffa mynt, så borde vi allt ge honom ett skrofmål!

— Det borde vi visst — men jag är som sagdt alldeles utan medel.

— Vi måste skaffa, sade Henning beslutsamt.

Därpå gick han in till Sven:

— Har du lust att äta middag?

— Lust saknas inte — men är det nog med det? genmälde Sven frågande, och vid Hennings lugnande nick började han lägga in sina gräjor. Sedan torkade han sig som hastigast om fingrarna med en blårutig bomullsnäsduk.

Ute i trappuppgången stod Prisse och väntade — bredbent och med händerna instuckna i sin snusbruna sommarpaletå. Han mönstrade med ringaktning den antika skönhetsvärlden i gips — från Venus Milo till Sliparn, från

Laokoonsgruppen till Den döende gallern på skölden där borta i bakgrunden. Prisse spottade med förakt och missnöje, han var hungrig, och de där belätena hade alltid förargat honom.

— De stå bara och ta plats. Här borde vara djurmålningar af Karl Printze.

Genom fönstren öfver ingången gnistrade en fläck af Norrström, hvars oroliga vågor återkastade det vinterbleka solljuset, som från tusentals små blinkande silfverspeglar. — Gör efter det där, Karl Printze, så behöfver du aldrig mer vigga middagskrischor.

Nu kommo de andra, och det bar i väg utför med Henning i midten — "för första gången i lifvet håller han sig på mattan", sade Prisse, som återfått sitt goda lynne — de båda andra rispade med sina grofva stöflar svenska folkets dyra marmortrappor; förbi Grand hôtel och Mindre teatern snedt öfver Karl XII:s torg. Där stod en droska vid Operagränden. Henning klef in.

— Nå, sätt er opp!

Sven steg på, men Prisse kom plötsligt att tänka på en oförskämd åkare, som han icke kunnat betala.

— Pantkontoret, Stora Badstugatan! ropade Henning, och Prisse hoppade upp i vagnen, lätt som en fågel. Henning hade guldklocka.

III.

— Djurgårdsbrunn! Kör fort, för jag är hungrig, ropade Henning, i det han öppnade dörrn till droskan, där Sven och Prisse suttit hopkrupna hvar i sitt hörn, medan han gjorde mynt därinne.

Henning var vid lustigt lynne hela vägen, talte om sin guldrofva, som han fått af farmor, när han var 16 år. Tänk, om gumman nu visste, hvar den fanns! Han skrattade muntert.

Ja — herre gud — hvad skulle en stackars syndare göra? Man måste ju äta för att kunna lefva. Särskildt Sven, som målade stilleben, hvilket ovillkorligen kräfde hög diet. Vid betraktandet af de läckerheter, han själf framtrollar på duken, sättas nämligen en konstnärs magsafter lätt i rörelse, och en matsmältning börjar försiggå, utan att det finns något att smälta — hvilket naturligtvis inverkar högst menligt på Svens organism.

— Inte sant? — Hennings ögon glänste af beundran för den ädle välgörare, som i dag räddat Svens organism.

— Matsmältningen har jag hittills bara studerat praktiskt, skämtade Prisse — högst opassande — hvarpå Henning i bevekande ordalag frågade Sven om han icke känt sig liksom litet matt, sedan han tog ihop med sitt stilleben.

Det medgaf Sven beskedligt, och Henning gaf Prisse ett förkrossande ögonkast.

Prisse gnuggade händerna och slog Sven på axeln: — Nu ska vi vara glada, gossar, när vi ä' så nära vårt mål — målares skrofmål — — eller mål-last, för att använda den rena superlativen.

— Du är osminkad idiot! skrek Henning och vred händerna i förtviflan.

— Då har jag i alla fall det företrädet framför dig, att jag inte sminkar mig, genmälde Prisse. I detsamma stannade vagnen.

IV.

Temperaturen i rummet var ljum och behaglig, luften mättad af tobaksrök, herrarna bolmade alla tre.

Tomma kaffekoppar på en bricka, solkad af utspilld grädde och cigarraska. Punschglasen hade lämnat klibbiga ringar på bordskifvan, där tre tömda halfbuteljer trängdes med kaffekannan och den bredmynta vattenkaraffen, hvars innehåll ingen anlitat.

I hvar sitt hörn af soffan sutto Henning och Prisse stolt tillbakalutade. Midt emot hade Sven inrättat sig så bekvämt han kunde. Åt allas ansikten hade välfägnaden förlänat hälsans och onykterhetens färg.

En behaglig slapphet låg mjukt öfver alla domnade tankar och känslor. Ingen sade ett ord. Man hängaf sig helt och hållet åt en omedveten tillvaro...

Sven satt och stirrade upp i taket med vidöppna ögon. Den ovana förplägningen hade gifvit fart åt hans blod, och därvid hade det vaknat många drömmar, många gamla minnen, som dagliga lifvets armod och bekymmer eljes höllo i dvala.

Tydligast af alla minnet af en ung flicka med gulrödt hår, alabasterhvit hy och ett par små ljusblå ögon, som blinkat nyfiket mot världen. Hon var dotter till en af tant-majorskans väninnor, och Sven hade träffat henne ofta på den tiden, varit "en smula verliebt", sade tanterna med ett litet leende. De voro vana att taga slika småsaker från den komiska sidan.

Sven tog det allvarsamt, tyvärr, och flickan också. Hon älskade målarkonsten, och för henne var Sven på den tiden målarkonsten förkroppsligad.

Sedan hade hon slagit sig på en ung gardeslöjtnant med en figur långt skönare än Skopas' Apollo — mycket bredare öfver axlar och bröst, mycket smärtare om midjan. På hans enträgna uppmaningar beslöt hon att ägna sitt lif åt plastiken — hon gifte sig med löjtnanten.

Men Sven föraktade den konst hon valt och hälsade icke mer på henne, hvaröfver hon

var hjärtligt glad. Han följde dock på afstånd noga hennes utveckling, vände sig om på gatan, när hon gått förbi, och mönstrade kritiskt de små alstren af hennes konstflit. De hoppade kring henne trinda och knubbiga, klädda i sammetsblusar, som han själf en gång i världen. Det kunde icke hjälpas, anblicken var förtjusande. Hennes konstverk lefde. —

Men det var icke så han sett henne nyss i drömmen — utan som den unga flickan, för hvilken han själf var målarkonsten förkroppsligad.

Hvilka känslor hade icke vaknat till lif, hvilka drömmar! Hvilket kaos af bitterhet och lycka!

Nu hade öfverretningen lagt sig, och allt domnat bort igen. Han satt som de andra och slöade.

Borta vid innerväggen stod ett piano, och det blef i längden för frestande. Sven älskade musik, framför allt den han själf exekverade, och det var icke hvar dag det bjöds honom tillfälle att spela.

Tyst smög han bort och började klinka — dämpadt för att icke störa de andra.

Henning vaknade och tog sitt glas. — Skål på dig, Prisse.

Prisse for upp:

— Tack, gamle vän, mumlade han, lyfte sitt glas, såg Henning trofast in i ögonen och

tog sig en klunk för att morgna sig. Därefter sträckte han fram sin hand och grep Henning hårdt om handlofven:

— Kamrat!

Henning kramade igen lika trofast. Båda hade blifvit känslosamma af punschen och samvaron. —

Genom fönstret skymtade landskapet grått och disigt. Vinden sjöng och vid pianot spelade Sven Mignons aria: "Känner du detta land." — Skymningen började tätna.

Henning lutade sig fram, lade armarna på bordet och lät hufvudet falla; började så tala — sakta, troligen mest för sig själf:

— Hvad vore lifvet utan vänskap och kamratskap — — för kärleken tror jag inte på — åtminstone inte på någon ren kärlek — — det finns ingen kvinna, hvars hjärta jag inte skulle kunna köpa — fast prisen äro olika — men det hör inte hit.

Sven ackompanjerade sakta, men klagande, som vore också hans erfarenhet förfärligt bitter.

— Men se vänskapen — det är något annat, det — medvetandet af samhörighet — — man känner, hvad det är i sådana stunder som nu.

Prisse låg med cigarren i munnen tillbakalutad i sitt soffhörn, ironiskt leende, som jämförde han i tankarna orden med någon handling, hvartill de icke passade. Henning märkte

ingenting där han satt med ansiktet tryckt mot armarna, försjunken i sina egna tankar.

Borta vid pianot hade Sven sjunkit hop öfver klaviaturen, och tycktes med händerna smeka sina tondrömmar fram.

Henning fortsatte:

— I sådana ögonblick som detta, då förnimmelsen af gemensamhet i sträfvanden och mål gör sig så varmt gällande — då anar man dunkelt den innerliga meningen af det ordet — kamratskap — då känner man sig i stånd att offra något — vore det än —

— en guldklocka!

Det var Prisse som passat på tillfället att vara försmädlig. Ordet brände hål i stämningen, och han ångrade sig, så fort det undsluppit honom.

Henning lyfte hufvudet, och det glimtade till i hans däfna ögon, när han såg på Prisse.

— Håna är ingen konst, men jag skall säga dig: det är lumpet, är det! För ser du, det är i alla fall en vacker känsla att veta sig kunna offra något för en vän, men den har du aldrig erfarit, för du är en egoist, förstår du!

Prisse blygdes och fann sig vara tämligen lumpen och föraktlig. Vid pianot hamrade Sven ”Der Wentzel kommt” med feberaktig ifver. Fingrarna riktigt hoppade öfver tangenterna. Han måste vara antingen mycket glad — eller mycket upprörd, man kunde icke se hvilket,

för han vände ryggen till, och det var dessutom redan skumt.

— Blef du arg, hva? sade Prisse, i det han tog Henning om halsen med vänstra armen. Det var ju bara skämt.

Henning gjorde sig lös med en min, som visade, att han satte sig öfver Prisses otacksamhet, och ringde.

— En half punsch till! befallde han den inträdande Heben.

V.

Vinden kom från viken. Isande kall var den, men svalkade skönt kring heta kinder, och Sven frös icke alls, fast han ingen öfverrock hade. Med långa steg marscherade man på den hårdfrusna vägen. Där borta skymtades redan staden som ett kaos af ljus.

Hvar och en gick tyst försjunken i sina egna tankar.

I början hade Prisse försökt anslå en muntrare ton, med tarfliga kvickheter, som under andra förhållanden skulle ha gifvit Henning anledning till hånfulla "nej hör du" eller "försök inte". Men de lämnades i kväll opåaktade. Allt fick passera. Därför tröttnade han snart:

— Ni är några riktiga tunguser!

— Ja, hvad går åt dig, Henning? frågade Sven, men fick intet svar.

Intet annat ljud förnams än fötternas regelmässiga tramp mot den frusna vägen. Mörkt var det, så man knappt kunde skymta hvarandra. Men cigarrerna glödde.

Prisse kände en arm förtroligt smygas under sin. Strax därefter började Henning tala vid hans sida:

— Ser du — jag måste ha igen min klocka i kväll — för en viss orsaks skull. Jag får annars mycket obehag, och det kan du spara mig, gamle vän!

— Hur så?

— Jo, ser du — ännu har jag något öfver tio kronor kvar af de tjugu, jag fick på rofvan. Den andra tian måste du göra mig den tjänsten att skaffa — bara tills i morgon — för du är ändå en god kamrat, Prisse, det är nu kändt och erkändt — han tryckte varmt Prisses arm.

— Snälla du — det är omöjligt — alldeles omöjligt!

— Jaså! — Det låg misskänd godhet i den ton, hvarmed ordet sades.

Ett ögonblicks tystnad följde.

— Hör du — du ska inte vara ond på mig för det jag sa där inne. Det var öfverilning, för jag vet mycket väl, att du också är i stånd att offra något — — men du ska inte miss-

känna mig, för det har jag väl visat, att också jag kan göra något för en kamrat!

Tonen var dämpad och svårmodig. Prisse kände sig vek om hjärtat.

— Om jag bara visste någon lefvande råd!

— Du har ju en ny bonjour! — Orden kommo sakta, med ett uttryck af mild förebråelse. — Den tjänsten kan du väl göra mig att sätta in den — till i morgon — då skall jag lösa ut den, för då får jag mynt.

Prisse gick tyst en stund:

— Ja, ser du — den här rocken — inte för det jag är pjunkig af mig, men gumman mor min — du vet att hon är fattig — — hon har suttit och knogat ihop till den — och så måste jag lofva henne att aldrig sätta in den — förstår du — gumman känner sin son! — Han skrattade till för att visa, att han icke var känslosam.

— Kors, att du var så hjärtnupen. Det har jag aldrig märkt förr, sade Henning bittert.

— Asch — så du pratar! Jag hjärtnupen?

— Nå, då kan du väl — — när du får den igen i morgon! Du begagnar väl inte bonjour om natten?

Gör du själf det, tänkte Prisse. Högt sade han:

— Är det säkert, att jag får den igen i morgon?

— Visst fan är det säkert! — Det lät mycket trovärdigt.

— Nå, så tag den då!

— Jaså, du är ond? Då ska vi naturligtvis inte tala om saken. — Henning släppte hans arm och började hvissla Boccaccio-marschen i hastigt tempo.

— Ond? Nej för fan!

Prisse kände sig genomskådad och erbjöd sig därför omedelbart att ensam ordna affären.

De hade hunnit till hörnet af Nybro- och Hamngatan. Där hölls ett ögonblick krigsråd.

— Tror du, jag kan få en tia på den?

— Inte på stora stampen, lydde Svens sakkunniga utlåtande.

— Nå, då pallrar jag mig väl till någon af småmammorna! sade Prisse som nu var ifrig att visa sin offervillighet. Tjänis, gossar!

— Hör du — du — hvar ska vi träffas?

— Det var sant — för fan! — Vänta — — om en kvart utanför Rydberg, hva?

— Ja, det blir bra!

Prisse aflägsnade sig uppför Nybrogatan, de andra gingo rakt fram mot Kungsträdgården.

VI.

Genom stora skyltfönstret till Fritzes bokhandel föll en skimrande ljusflod ut på den mörka gatan, där det vimlade af folk, som knuffades, trängdes och sträckte hals, så att ansiktena skarpt belystes af det utströmmande skenet.

Den målare, hvars senaste verk utställdes där inne, var Stockholms-fruarnas gunstling. Hans senaste tafla kunde lätt bli samtalsämne på nästa supé.

Sven och Henning stodo vid hörnet af hotell Rydberg, där strömmen af konstnjutningsmättade strök förbi. Flere välklädda herrar hälsade på Henning, som började tycka, att Sven såg något ruskig ut, att så här stå i gapstock med.

— Det var sant — jag har också en tafla där inne. Jag ska gå och höra efter, om jag haft något anbud. Tänk, om Prisse kunde få rocken igen nu strax!

— Ja, du dröjer väl inte för länge, sade Sven, huttrande af köld.

— Nej vars — jag är igen på ögonblicket.

Han gick.

Vinden blåste kall och rå om hörnet. Sven slog upp kragen på sin tunna kavaj och

knäppte den hårdt om lifvet. Det gjorde alltid hvad det kunde.

Hvarpå han började vandra af och an på trottoaren längs med torget, tills han mötte Prisse, som kom från Arsenalsgatan.

— Tjänis! Hvar är Henning?

— Inne och hör efter anbud på sin tafla. Kommer strax.

De gingo ett par slag fram och åter. Prisse var vid strålande lynne. Hade tian på fickan. För resten märktes det icke alls, att den öfverflödiga rocken fått tjänstledighet.

Strax efter kom Henning. — Tjänis, Prisse! Nå?

— All right! Prisse stack sedeln i hans hand.

— Tack du! Det var förbannadt hyggligt af dig!

Prisse slog bort: — Ja-a — hvar ska man nu göra af sig?

— Ni kan gärna göra mig sällskap — det är trist att vandra ensam till Badstugatan. Och hvarför skulle vi inte vara samman, fast vi inga pengar ha?

— Jo-o vars!

— Låt oss kila med! — Och de satte sig i rörelse.

— Vet ni, gossar, sade Henning, det har varit en spekulant på min tafla.

— Så-å, instämde Sven och Prisse samtidigt.

— Han stod en stund och tittade, och så mumlade han: "fan anamma!" — Det lär ha varit den ryske millionärn, som bor på Grand.

— Fast han sa sitt lilla "fan annamma" på svenska? undrade Prisse.

Henning blef häftig: — Än sen! Det måtte han väl ha lof till!

— En millionär har lof till allt hvad han vill, men är det troligt? — hvad säger Sven?

— Det var kanske en polyglott — sade Sven.

— Eller en kines? Eller kanske en svensk profryttare, retades Prisse.

Henning teg som en sårad oskuld.

— För öfrigt bad han ju fan annamma konstverket — hvilket, om han var kristen, bevisar att han önskade slippa se det vidare, fortsatte Prisse.

— Det begriper du inte, fräste Henning vresigt.

Drottninggatan strålade af ljus från skyltande butiker. Människomassorna strömmade som två svarta floder åt hvar sitt håll på hvar sin trottoar. Men trångt var det ändå om platsen, och knuffar växlades åt höger och vänster. Alla hade brådtom, somliga gingo på orätt trottoar, andra trängde sig fram.

— Hör nu ni!

Henning hade stannat midt i folkträngseln, skrikande och fäktande med armarna. Han var aldrig blyg för att väcka uppseende. Det var "artistemang".

De båda andra gingo tillbaka.

Han stod utanför en matvaruhandel, som skyltade med många läckerheter. Bland annat fanns där inne på ett fat tre präktiga humrar med röda skal som strålade i den rika belysningen.

— Ser ni såna hafvets kardinaler! Sicken en glansdager på klon där! — Du ska studera det här, Sven, för dina humrar voro allt tämligen matta. Sätt dem i ljussken — du ser själf, hur mycket bättre det gör sig!

— Ja-a, det förstås, men —

Henning fick en ny idé: — Hör nu — om vi skulle gå in och äta hummer?

De andra sågo frågande på honom.

— Nå, hvad tycker ni?

— Det vore kanske inte så tokigt, menade Sven.

— Du vet, att jag är en stor hummerist, fortsatte Prisse.

Den kvickheten var illa beryktad och framkallade stark protest från Henning.

Innanför butiken fanns ett litet serveringsrum. Där slog man sig ned och hummern kom.

En liten fest i en matvaruhandel! Henning tjusades af den tanken: — Hva sägs om ett glas vin?

— Åjo, ett glas vin har inte ondt gjort.

Henning skickade efter Sauterne: — Skål på er, gossar! Det här var festligt, hva? — Han lyfte sitt glas.

— Tacka för det — muttrade Prisse, ifrigt sysselsatt med att draga fram köttet ur en klo.

— Så drick då, din fan!

VII.

— Hva ska vi nu hitta på? sporde Prisse, då de en half timme senare stodo på gatan utanför. Sven såg på Henning.

Då vaknade Henning till besinning:

— Kors för fan — klockan! Den glömde jag!

Han blef ond och höll väsen, kom underfund med, hur dum han varit, förebrådde de andra, att de skinnat honom — förbaskadt lömskt. Åtminstone vittnade det om allt annat än godt kamratskap!

Efter en stund blef han lugnare och funderade på utvägar.

— Hör du, Sven du — han fick honom förtroligt under armen — du känner Augusta?

— Högst obetydligt, medgaf Sven, redan på förhand bekymrad för utgången.

— Det är vår enda utväg nu, förklarade Henning, i det han utan vidare gjorde sin egen sak till allas.

Sven teg och skalf af fruktan för den vändning, samtalet tagit.

— Det är inte farligt att vigga en tia af henne, fortsatte Henning. Hon gör det så gärna.

Sven teg fortfarande. Men det hjälpte icke.

— Hör du, Sven — du måste rifva henne på en tia tills i morgon. Då får jag mynt, ser du, och då betala vi.

— Jag är inte tillräckligt bekant med henne — —

— Hvad fan gör det — vi gå med dig in. Var nu inte omöjlig.

Augusta var "artisternas egen cigarrflicka", och hennes bod var deras vanliga mötesplats.

— Du kan ju lika gärna själf låna af henne, föreslog Prisse.

Henning blef förnärmad: — Jag? Det fattas bara det! — Jag har gått och lagt ut hela tiden och bjudit på middag och kväll — men bara jag ber om en liten återtjänst — — svarar ni nä, nä! Fy tusan sådant kamratskap! Nu går jag hem! Tjänis!

Han gick.

De andra stodo kvar med en skamflat förnimmelse af att de burit sig otacksamt och lumpet åt.

Och på en gång satte de efter honom. Sven tog hans arm:

— Är du ond, hva? Å skräp! Du kan väl begripa, att jag gärna gör dig den tjänsten. Kom med, så gå vi till Augusta.

Henning lät sig beveka och satte sig i spetsen för undsättningsexpeditionen, klef in i boden och hälsade med en min af prins, som råkat i dåligt sällskap.

Flickan knyckte på nacken och smålog.

Hon var blek af nattvak och klädd i svart från topp till tå. Till och med ögonbrynen och håret voro kolsvarta; men ögonen voro blå.

— Kväll, Gusta lilla! Hur mår du? undrade Prisse, som varit kär i henne en tid och bedt få bli bror med henne — hvilket tyvärr lyckats alltför bokstafligt.

Sist kom Sven. Han lyfte tyst på sin gamla, grönaktiga hatt.

— Vi skulle ha hvar sin cigarr, inledde Henning attacken.

Jo, det gick för sig. Hvad skulle det vara för sort?

— Ja, hvad vill ni ha?

Efter någon öfverläggning enades man. De andra tände och slogo sig ned i fästmanssoffan.

Sven stannade kvar vid disken, tummande cigarren utan att tända den.

Han var blek som en gast, och hvar nerv i hans magra ansikte tycktes darra af sinnesrörelse: — Hör — fröken Augusta — skulle ni vilja göra mig den tjänsten att — — han kippade efter andan — låna mig tio kronor — — tills i morgon! — Svetten pärlade på hans panna, när han slutat.

Augustas svarta ögonbryn höjdes märkbart.

— Gärna, ljög hon, tog en tia ur lådan och räckte honom.

Sven stod och fumlade, förbi af blygsel; ville trycka hennes hand, men vågade icke.

Då tog Henning åter ledningen:

— Se det var en snäll liten flicka, sade han kärvänligt och strök hennes hvita underarm, som var naken till armbågen. Yttermera ville han till belöning ge henne en kyss, men det ansåg hon sig tydligen icke ha förtjänt.

Då bröt han upp. De kommo ut. Sven stack sedeln till Henning.

— Tack!

Det blef ett ögonblicks förlägen tystnad. Alla tre gingo långsamt framåt Fredsgatan.

— Ja, nu kilar jag upp och löser ut rofvan i rykande rappet, sen möts vi i Kungsträdgården om en halftimme, och jag bjuder på kaffe och punsch i Berns.

VIII.

Sven och Prisse trampade af och an i Kungsträdgården. Det var bitande kallt, och blodet måste hållas i omlopp.

— Hvad säger du? undrade Prisse. Tycker du dagen varit glad?

— Ja vars — — det är alltid roligt med en smula kåranda — —

— Åja — det förstås — —

Samtalet gick anmärkningsvärdt trögt.

— Henning dröjer, anmärkte Sven. Tänk om han inte kommer?

— Så tarfligt kan han inte bära sig åt.

— Ånej — kanske!

Och åter blef tystnad.

— Det är en prisse som slår sig fram i lifvet, sade Sven.

— Henning? Jo, det vill jag lofva!

— Det gör aldrig vi. — Sven kramade som en drunknande Prisses arm.

— Tror du inte det?

— Nej — — Jag vill nu inte tala om mig själf, för jag duger till ingenting — — utom att måla ostar — en vedervärdig uppgift för ett människolif. Den som åtminstone vore mejerist och kunde göra riktiga ostar — för hvad är konsten mot naturen!

Prisse kände en underlig vånda i halsen, som hade strupen torkat ihop.

— Men hvad dig beträffar, Prisse, skulle det kunna bli något af dig, om du bara vore utrustad med mindre hjärta och mer oförskämdhet. Det är inte med hjärtat man sparkar sig en väg i lifvet!

Prisse hade aldrig hört Sven tala så bittert som i afton. Det var flämtande efter luft åt all den harm, som samlats inom honom af tusentals beska erfarenheter under ett lif i onyttiga försakelser.

— Jag knogar på så godt jag kan, stammade Prisse för att säga något.

— Knogar ja — — du trefvar dig fram, söker sanning och natur. Det är inte lätt må du tro — vägen är förbannadt mager. Måla som fruarna vill — det lönar sig; du är ung och har framtiden för dig! — — Nu målar du en katt utan skugga på en äng — förmodligen ser du ingen skugga i naturen, men sätt i guds namn dit en smula svart, för det ha kattor på andra taflor. — Och af publiken finns det kanske en och annan, som verkligen sett en katt på en äng, men ta mig fan, om han sett någon skugga — så'nt tittar man bara efter på taflor. Och när inte dina taflor äro som andra, vill ingen ha dem.

Eller sätt glasögon på en apa och låt henne

se djupsinnig ut. Sånt begriper folk! — — — Går du med hem?

— Ska vi inte vänta på Henning?

— Nej, jag är trött nu.

De vandrade uppför Hamngatan. I backen mötte de Henning.

— Tjänis, gossar! Hvarthän?

— Hem, sade Sven. Prisse teg.

— Går ni inte med till Berns?

— Nej.

— Ja, godnatt då! — Henning räckte fram handen.

— God natt!

Sven vände sig bort, men kände kamratens frågande, förorättade blick i nacken och tillade ofrivilligt: — Tack för i dag!

— Ingen orsak, grymtade Henning välvilligt.

Prisse teg.

IX.

Följande morgon klockan åtta fann vaktmästarn i anatomisaln herr Printze, som dessförinnan gjort en tur utåt Kungsholmen.

Märkvärdigt hvad han tycktes trifvas godt på asis, fast där var kallt och ruskigt, så han fick sitta med öfverrocken på. Dag efter dag fanns han där nästan vid hvilken tid man kom

dit. Uppe var han om morgnarna innan modern fick skorna på, och sent kom han hem. Gumman såg aldrig till honom. Han tycktes gripen af en förtviflad arbetslust.

Först när Sven fick betaldt för sin kopia, svalnade Prisses intresse för anatomi; och då fick Augusta igen sin tia. —

Följande högtidsdag tilldelades eleven Karl Printze af akademien 50 kronor för studier i anatomi.

Dagen efter hade han fest för Sven. Kårandan var där och stämningen hög. Henning höll tal:

— Mina herrar!

Den skål, jag vill föreslå, gäller oss alla. Hvad heter den röda tråd, som samlar oss här? Kamratskap, vänskap! Och hvad vore lifvet utan dem? Ty det finns väl ingen af oss, mina herrar, som icke känt sitt hjärta klappa fort och fullt inför den känslan, som icke någon gång förnummit en fläkt af idéens änglavinge, känt en smula af uppoffringens sällhet. Och den känsla, som drifver honom att offra sina egna intressen, att taga brödet ur sin egen mun och sticka det i en hungrig väns, det är känslan af inbördes samhörighet, kamratskap. Låt oss förena oss om en skål och dricka den i botten för lifvets skönaste idé!

Han tömde sitt glas. Ögonen blixtrade och kinderna flammade.

Det blef jubel utan ända. Alla tömde sina glas, och hänförelsen mynnade ut i fyra tal för Henning, som kamrat, målare, välgörare och människa. Slutligen lyftes han af starka ungdomliga armar och bars i triumf kring salen.

Först mot morgonen af den andra dagen slutades denna förbrödringens fest.

• • •

UPPGÖRELSE

I.

Informatorn hade brådt. Hans rum företedde en fruktansvärd bild af oordning.

Alla byråns lådor utdragna, på soffan en hög af gångkläder, nedanför i hörnet en del skotyg uppradadt i rangordning, de nyaste stöflarna till höger och de nästan utslitna morgontofflorna längst till vänster. Borta vid sängen ett virrvarr af smutsigt linne, strumpor och ylletröjor med ärmarna slingrade kring hvarandra i lidelsefulla omfamningar; och midt på golfvet en stor grå koffert, i hvars uppslagna gap ägarn just var i färd med att kasta böckerna från hyllan, så att dammet rök ur bladen.

Fönstret var öppet. Genom den yfviga, blomhvita apelkronan föll solskenet in i rummet, icke stickande, skarpt som där ute, utan dämpadt och skärt — nästan svalt. Och från trädgården kommo friska fläktar, mättade med vårens finaste blomsterdoft, som lade sig kylande kring hans heta, svettiga panna.

Utifrån hördes ihållande tjut af en barnastämma, som tydligen sökte göra så mycket

väsen af sig som möjligt. Det var Emil, som därmed trodde sig kunna döfva samvetets röst. Han hade låtit muta sig med två pepparkakor af bror Anders till att åtaga sig den nesliga och mindre tacksamma rollen som Preussen i kriget mellan Frankrike och Tyskland. Hans hjärta var afgjordt på fransmännens sida. Men magens kraf hade segrat.

Bakom pumpen i ett tomt kar satt marskalk Bazaine, och hans trettonåriga hjärta ville nästan sprängas af stolthet. Från det med starka tunnband befästa Metz betraktade han med öfverlägset lugn den hojtande preussiska armén, lycklig i medvetandet af att vara en ädel man och äga herr Blomgrens aktning.

Men herr Blomgren, informatorn, hade brådt därinne. Han ville bort så fort som möjligt från det här förbannade huset, där marken brände honom under fötterna.

— Kapitulera, Bazaine! väsnades preussarna utanför. Ett doft slag af ett läkte mot karet betydde att en bomb exploderade på vallarna.

— Nä-ä, genmälde Bazaine på bredaste skånska och smugglade en karamell i munnen. Det var en lumpenhet — när man känner sig stor och på förhand misskänd, borde man ha annat att tänka på än att äta slisk!

Herr Blomgren gick fram till fönstret och drog några djupa andedrag, medan blicken ut-

tryckslöst dröjde vid de lekande barnen. Herr Blomgren kände sig beklämd.

Icke för det han skulle resa. Tvärtom! Det skulle ha känts lätt, om icke något annat tyngt: ett beslut, som han fattat — ett oryggligt beslut om en handling af rättvisa, som han ville utöfva.

Harmen, som nu nära ett år bränt och bränt inom honom, men aldrig slagit ut, skulle ändtligen få luft.

Var det verkligen icke mer än snart ett år han vistats som informator här ute hos doktorns? När han tänkte tillbaka, syntes honom tiden lång — som en oöfverskådlig kedja af förnärmelser.

Han var en några och tjugu års man, med ett blekgult, finnigt ansikte, nästan päronformigt framifrån sedt. Pannan var tämligen hög, bred öfverst, men smalnande nedåt mot tinningarna. Håret låg som en tunga från hjässan, men vid sidorna var kalt. Man tyckte sig nästan se märken efter händer, som stöttat hufvudet under dagars och nätters trägna slit vid boken.

Från ett fattigt hem hade han kommit ut i världen, ringaktad och förbisedd; detta hade tryckt sin prägel på hela hans personlighet. Han var misstänksam, trodde sig spåra ringaktning öfverallt. Ett otvunget skratt i hans närhet var nog att drifva förtrytelsens och

skammens rodnad i flammor öfver hans kinder. Han inbillade sig, att alla människor sågo honom öfver axeln. Därför visade han sig frånstötande bitter och inbunden mot alla.

För öfrigt var han en af dessa gränsmänniskor — så vanliga i brytningstider — som känna och omedvetet älska det nya, men hänga fast i det gamla. Han tycktes sammansatt af två naturer: en som trodde allt hvad han borde tro på; en annan, som studerat La Mettrie, Mill och Spencer, men hvars mening alltid undertrycktes. Ty herr Blomgren skulle bli präst. Det var hans egen och hans moders varmaste förhoppning. Därför måste han tro.

Likväl var han minst af allt lättfärdig i samvetsfrågor, utan från början en allvarligt sökande, som genom år af tvifvel, strid och försakelser arbetat sig in i den föreställningen, att han undfått tron, och kände sig lycklig däröfver.

Men under den tillkämpade renlärigheten glödde tviflet alltjämt, fast självbevarelseinstinkten kväfde hvar yttring däraf, som kunnat rubba hans andes frid eller inverka störande på hans framtidsmål. Religionen stod för honom öfver allt annat, oåtkomlig för tanke och begripande.

På andra områden tog däremot hans misstänksamma och närsynt kritiska natur dess friare ut sin rätt. Han hade icke förgäfves läst

Balzac och senast Flaubert. Af fru Bovary lärde han att djupt förakta kvinnan.

Ursprungligen hade han helt andra föreställningar om henne. Därför var också besvikelsen nu dess bittrare.

Fadern var en ohjälplig fyllbult, och för sin uppfostran hade han helt och hållet modern att tacka. Hon knogade och sparade för att hålla honom i skolan. Men under det dagliga hårda slitet blef hon hatfull mot mannen, som lämnat henne att ensam draga försorg om deras barn. Så småningom öfvergick denna känsla till förakt för alla män. I kapp därmed växte hennes själfbeundran, som med tiden gestaltade sig till ett slags allmän kvinnobeundran.

I enlighet med denna sin lifserfarenhet uppfostrade hon sonen i ett slags öfverspänd kvinnokult, lärde honom vörda kvinnan som det högsta, ädlaste och renaste af allt skapadt.

Lifvet lärde honom dock snart att kvinnan hade samma drifter som mannen, att hon i allmänhet hvarken var ängel eller ens vestal. Skildringarna ur lifvet gåfvo första stöten åt idealet, och hans egna erfarenheter fullbordade förstörelseverket.

Bakslaget kom. Och just därför, att han så varmt och barnsligt trott på den ängel, modern diktat honom, kom han nu att förakta dess djupare, då han märkte, att lifvets kvinnor icke motsvarade idealbilden, som han lärt

sig vörda. Han blef misstänksam mot hela könet, äfven mot henne, som uppfostrat honom i en lögn.

Sådant var hans själstillstånd då han råkade få plats som informator hos en läkare på landet, en svensk doktor Bovary, och plötsligt fann sig ansikte mot ansikte med frestelsen i fru Emmas gestalt.

Hon var mellan trettio och fyrtio år, hade tydligen varit mycket vacker som flicka och var nästan ännu vackrare nu. Ett af dessa ansikten, öfver hvilka tiden gått fram som en konstnärs mejsel, ersättande tonårens friskhet med en prägel af personlighet och förfining.

Egentligen såg hon sedesam ut med sina milda, ljusbruna ögon och det svarta håret benadt på hjässan, slätkammadt öfver tinningarna. Men hon hade ett uttryck i sitt ansikte, som om hon ständigt gått med en bön i hjärtat. Från hennes väsen strömmade för öfrigt en mild och moderlig värme, som från början gjort herr Blomgren misstänksam. Den kunde omöjligt vara naturlig!

Han beslöt att vara på sin vakt, fann snart att hon icke var lik de kvinnor, han hittills träffat, och intogs slutligen af en ovillkorlig beundran. Däraf blef hans misstänksamhet ännu mer yrvaken.

Hon bemötte honom med en välvilja, som han med sitt frånstötande sätt hittills aldrig

varit föremål för. Därför anade han något under och blef ännu mer förbehållsam i sitt umgänge med henne.

När hon på sitt hjärtliga sätt räckte honom sin hand till godmorgon, kom det beständigt öfver honom en ängslan, att hon skulle falla honom om halsen och kyssa honom. Och det värsta var vissheten om, att han i så fall icke skulle kunna motstå...

Hon märkte hans skygghet, anade dunkelt anledningen, och beslöt att tala öppet till honom. Hon sade honom rent ut, att han intresserade henne. Hon hade lagt märke till hans redliga försök att i lifvets alla förhållanden handla efter bästa öfvertygelse. Och hon förstod honom så mycket bättre, som hon själf en gång kämpat samma strid mellan en inneboende kärlek till sanningen och en inskränkt uppfostrans lärdomar.

Hennes make hade räckt henne en hjälpsam hand, och stödd af den hade hon slutligen lyft sig upp i jämnbredd med honom. Den syn hon sålunda fått på lifvet, gaf henne kraft att möta dess pröfningar, kraft att lefva och mod att dö.

— När organismen förbrukats är det slut! Intet hotande lif efter detta, inga eviga kval — endast att dö, förintas, domna hän i evig dvala — — Om ni visste, hur lugnt det känns!

Han såg på henne med helig fasa. Hennes

ansiktes uttryck var varmt, ögonen glänste. Herr Blomgren tolkade allt på sitt vis.

Det var lustan, som förlänade hennes ögon denna glans. Hvad hindrade väl henne att offra sitt lif åt lidelsen — hon, som icke trodde på en vedergällning efter döden?

Från den stunden blef herr Blomgren än mer tillbakadragen i sitt sätt.

Doktorn var en hedersman med våldsamma antipatier, som han aldrig ens gjorde försök att dölja. Präster hatade han, utan undantag ens för dem, som togo sitt kall på allvar: dem ansåg han blott mera naiva än de andra, "skrymtarna, som offrat människans mest oafytterliga rättighet, den att tänka fritt, för ett lättåtkomligt stycke bröd".

Herr Blomgrens anställning berodde från början på ett misstag. Doktorn hade skrifvit till en vän i Lund och bedt honom skaffa sig en informator, "helst en som tagit filen" — därmed mente han en ung medicine studerande, och blef högst obehagligt öfverraskad af att i stället få en ung teolog på halsen.

Det fanns ingen annan råd än att behålla honom ett år. Doktorn vidtog emellertid sina försiktighetsmått. I kristendom fick informatorn alldeles icke undervisa, och äfven öfver de andra ämnena höll husfadern sträng kontroll. För öfrigt visade han teologen sin ringaktning vid alla tillfällen.

Till familjen hörde dessutom doktorns yngre bror. Herr Blomgren karaktäriserade honom i ett bref till en kamrat sålunda:

"— — — 'konsuln', som han kallas, fast han egentligen ingenting annat är än fyllbult till professionen. Han går här och för ett föraktligt lif såsom parasit på sin bror. Vi äro jämnåriga, och han öfverföll mig i början med sin vänskap, men jag betackade mig.

Kan du säga mig, hvad som är en sådan människas bestämmelse? Jag skulle hänga mig, ifall jag vore som han; ty han tror naturligtvis icke på någon Gud och fruktar således icke heller för helvetets straff."

'Konsuln' såg informatorns flämtande beundran för svägerskan och underblåste den omärkligt.

Frestarns roll var som klippt och skuren för denne dagdrifvare, och han visste icke ens själf, hur väl han lyckades därmed. Vid hvar yttring af doktorns ovilja mot teologen hviskade konsuln herr Blomgren i örat, att det var svartsjuka, ingenting annat; vid hvar vänlighet från svägerskans sida hette det:

— Hon ä' kär i dej — min själ ä' hon inte! Tro mej — jag har erfarenhet i såna saker!

Och herr Blomgren var alltför benägen att tro. Det konsuln sade öfverensstämde ju fullkomligt med hvad han själf i tysthet tänkt.

Utgången blef dock alldeles motsatt mot hvad konsuln hoppats. Han hade missräknat sig i en punkt: beträffande informatorns karaktärsstyrka. I stället för att flamma upp kväfdes lidelsen dag för dag. Men dels af hvad han led därvid, dels af de dagliga förolämpningarna från doktorns sida, alstrades hos informatorn en känsla af outsäglig bitterhet.

Nu skulle den ändtligen få luft!

Hur skulle icke denna kvinna kvida under tyngden af hans sedliga öfverlägsenhet, när han slet masken från hennes ansikte och sade: — Sådan är ni! Jag visste allt, men hade dock styrka att stå emot — ty jag föraktar er! —

Med en suck af lättnad slog han locket igen och låste kofferten, gick ett par slag fram och åter på golfvet, torkande svetten af pannan.

En vagn hördes rulla på gårdens stenläggning; det var doktorn, som reste bort. En förolämpning alltså i sista minuten.

Hur det var kände sig herr Blomgren lättare därvid.

Från pumpen hördes ett ihåligt dånande. Preussarna hade stormat Metz — vält kull karet — och ur den stolta fästningens ruiner framdrogs Bazaine i bedröfligt tillstånd: tjutande af alla krafter — preussiska armén tog den olycklige marskalken om hand och sökte trösta honom.

Ute i alléen såg herr Blomgren skjutsen komma, en mager krake och en skramlande vagn — medan doktorn åkte bort i sin nätta trilla.

II.

Informatorn hade tvättat händerna och borstat sitt hår, nu tog han på sig rock, manschetter och hatt och gick från flygeln, där hans rum var beläget, öfver gården till stora byggningen, uppför trappan och genom förstugan in i salongen. Där slog han sig ner vid fönstret närmast dörren.

Salongen vette utåt vägen. Höga, täta kastanjer skuggade dess tre fönster, och blott vid middagstiden stal sig solen dit in.

Vid mellersta fönstret stod en soffa med öfverdrag af mörkbrunt schagg, och framför den bordet.

Hur ofta hade han icke suttit där vid hennes sida — alltid med denna ångest, att hon skulle draga honom till sitt bröst och hölja hans ansikte med kyssar — — medan han lyssnat till hennes lågmälda, lidelsefria röst. Hur hade han icke våndats under hennes vänlighet. Och när han rest sig för att få gå — hur hon sett efter honom med en värld af ömhet i de ljusbruna ögonen och detta underbara uttryck af blodets begär och hjärtats bön!

Så mörkt här var! Hvilken köld öfver hela rummet! Att han aldrig märkt det förr än nu!

Fönsterkarmarna voro fullsatta af blomkrukor, och växterna skymde utsikten med sina blad, som flöto samman till en bakgrund af genomskinligt ljusgrönt, däri begoniornas röda stammar grenade sig som röda ådror, sjudande fulla af lifsvarmt blod.

Blommor skymtade allestädes, mörkröda, skära och blå, men alla vände sig utåt — sträckte sig i förtviflan efter det svinnande solljuset.

Genom salongen och två smärre förmak såg han ut i växthuset, en symfoni af färger och oroliga dagrar med spelande ljus — öfverst en palm, som lyfte sina händer välsignande mot taket — och därbakom trädgården i solljus och sommarfägring.

Därifrån kom hon just. Genom växthuset och smårummen gick hon med fasta, frimodiga steg. Redan på afstånd såg han de ljusbruna ögonen glimma som eldslågor.

Herr Blomgren reste sig.

— Jag kommer för att säga farväl, började han med darrande röst. Mitt ekipage är för dörren!

Hon smålog:

— Ja, min man reste bort — — Nå, ni är

inte bortskämd med någon artighet från hans sida.

— Ne-ej, det ska gud veta, försäkrade herr Blomgren trovärdigt.

— Jag hoppas i alla fall att ni inte lämnar oss med alltför oangenäma minnen.

— Nej, mina minnen äro särdeles angenäma!

— Hvad mig själf beträffar, fortsatte hon och gaf honom en blick, som jagade blygsamhetens rodnad öfver hans kinder, har jag från första stunden känt mig dragen till er, och vi kunde ha blifvit riktigt goda vänner, om ni inte varit så förbehållsam — — Låt vara att vi ha mycket olika åsikter — vi kunde nog ändå haft åtskilligt att lära af hvarandra. — — I alla fall skall jag alltid minnas er med högaktning.

— Jag tackar! Adjö!

Hon räckte honom sin hvita, mjuka hand:

— Jag önskar af allt hjärta, att det måtte gå er väl!

Beröringen med hennes hand erinrade honom om, att den länge efterlängtade stunden för uppgörelsen nu var kommen.

— Och jag önskar er — fick han ändtligen fram — att ni måtte lyckas bättre med nästa informator.

Nu var det sagdt.

— Hvad menar ni? — hon såg på honom.

Denna blick, utan blygsel och skuldmedvetande, brände hans sedliga egenrättfärdighet som en nässla. — Hon hade hård panna! Men krossas skulle hon.

— Jag menar, att ni måtte lyckas i er sträfvan att vinna min efterträdares — vänskap.

Tonvikten på det sista ordet och den blick, hvarmed han ledsagade det, tvang henne att förstå. Det kom ett drag af godmodig förvåning i hennes uppsyn, men hon såg alltjämt på honom så öppet, att han nu skulle velat sjunka ner i jorden af blygsel.

— Jaså, genmälte hon, medan hon oafvändt betraktade honom, ni tror att — —

Och hon brast i skratt.

Blygseln eggade honom att drifva saken till sin spets.

— Ja, det tror jag!

Hela hans skälfvande kropp med det blåbleka, finniga ansiktet andades trots. Rösten var hes, och han stötte fram orden mellan de korta, ansträngda andhämtningarna, då han fortsatte:

— Ah — jag känner kvinnorna — änglarna som de vilja kallas — rena — — jo, jag tackar!

Han skrattade hest.

Det var, som slog det henne först nu, att detta var en förnärmelse. Hon höjde på hufvudet, kinderna flammade till och ögonen började skjuta eld. Hela uttrycket var förändradt

i detta eljes så lidelsefria ansikte. Sådan hade han aldrig sett henne förut.

Likafullt ljöd hennes röst dämpad, men liksom med en metallisk bröstton och darrande af lidelse. —

— Jaså, ni känner kvinnorna, ni, har studerat dem i lifvet — känt igen dem i romanerna — och dömer efter dem! — Alla öfver en kam. — Intet utrymme åt karaktär eller personlighet — eller det som hos er män kallas själ — — kvinnan är bara kropp och drift!

Hon drog djupt efter andan. Harmen som nu fick luft, var tydligen intet stundens barn — det hon nu sade måste hon ha tänkt ofta förut.

Hon fortfor:

— Kvinnan får inte vara annat! Heder, sanning — det där är bara för männen — — Likställighet, kamratskap, ärlighet, andlig gemenskap kan aldrig komma i fråga för en kvinna. Artighet får hon — så länge hon har något att ge i utbyte — smicker fångas hon med — förakt blir som oftast hennes lön — förolämpande misstankar omge henne hvart hon vänder sig — som om hon vore en född förbrytare — hvilket de snillrika männen för resten ju tyckas ha enat sig om, att hon är.

Hon tystnade och smålog stilla, som mot en outtalad tanke. Blodet vek från kinderna liksom för viljans tryck och endast ögonens fuktiga

glans bar ännu vittne om den öfvervunna sinnesrörelsen.

— Jag ville hålla er skadeslös för min makes sårande sätt — sade hon lugnare. — Er ärlighet ingaf mig aktning. Det gjorde mig ondt om er. Men ni misstänkte att jag hade onda afsikter — med ett ord — ni trodde mig icke.

Ett ögonblick flammade harmen åter upp, och hon fortsatte häftigt:

— Hvarför? För det jag inte dyrkar samma gud som ni — inte tror på ett lif efter detta — eller på några eviga kval? Visste ni bara, hur det, att inte ha någon himmel att klänga hoppet fast vid, gör lifvet här på jorden rikt och fritt — men också ansvarsfulllt! — — man kastar inte bort sig — — Nej, man söker vara god och nyttig, uträtta något — vare sig verksamhetskretsen är stor som de banbrytande andarnas eller, som min, bara består i att fostra barnen starka och sunda, dugliga att uthärda lifvets kamp. — — I medvetandet att ändå ha uträttat något — ligger enligt min mening hvar människas högsta lycka.

Det lyste till i hans ögon — plötsligt förstod han. Det var icke blott orden — också uttrycket i detta bleka, själfulla ansikte sade honom sanningen. Kärleken till man och barn var allt för henne, men äfven om så icke varit, skulle hon likväl aldrig ha fyllt sitt lif med

lumpen kurtis. Under hennes hvita hull anade han för första gång en andligen rik och gifmild personlighet, från hvars umgänge han genom sin egenrättfärdiga misstänksamhet utestängt sig själf.

Han kände sig som en agad hund. Med en bugning och en förstulen blick drog han sig tillbaka mot dörren.

Skjutsen höll redan utanför trappan.

— Kör! sade herr Blomgren och snubblade som en blind upp i vagnen.

— Adjö, magister!

Det var konsuln, som stod på trappan. Hans röst lät hånfull.

Herr Blomgren ryckte piskan ur skjutspojkens hand och slog frestarn i ansiktet så, att snärten lämnade ett blodigt märke från örat till mungipan. Hästen blef skrämd och satte af utför gården i vildaste sken.

* * *

LYCKA

I.

Öfver trädgården lyste höstsol. Hon hade vändt hufvudet på kudden för att kunna se dit ut.

Det var ett magert ansikte, och det svarta håret, tunt och kortklippt, framhäfde ännu mer dess sjukliga blekhet. Kring munnen låg ett uttryck af trötthet, läpparna voro tunna med nålfina rispor från näsvingarna på ömse sidor. Öfver dessa lidandets brännmärken i underansiktet höjde sig en fast och starkt formad panna, i hvars skugga två stora mörkblå ögon blickade fram under tjocka, onaturligt svarta bryn med detta uttryck af samlad kraft, som plägar finnas hos människor, vana att behärska kroppsliga plågor.

På det mörkröda täcket lågo händerna tunna och trötta. Hela ådernätet skymtades blått under den hvita huden.

Luften i rummet var genomträngd af karbollukt. I kakelugnen lyste ännu glöden efter en brasa, ty fast dagarna ännu voro soliga, hade nätterna börjat bli kyliga.

Hon stirrade oafvändt ut genom fönstret, och öfver dragen låg ett skimmer af lycka.

Det var ingen vårdad trädgård med krattade gångar och jämnhuggna gräsplaner, utan en vild hage, full af snår och förvuxna buskar, hvilkas frodiga bladverk tog solskenet för egen del och kastade djupa skuggor bakom sig. Men hon älskade just det vilda och kraftfulla hos denna växtlighet; det var oförfalskad natur och ursprunglighet. Det enda spår af mänskligt ingripande som syntes, var en grupp georginer, uppbundna vid grönmålade stöd; men de försonade hennes öga genom sin rika färgprakt: purpursammet, som gick öfver i svart, rödt som klaraste cinnober, gult med skiftningar så mjuka som kanariefågelns dun.

Hon älskade denna trädgård som ett lefvande väsen, en besläktad natur. Femton gånger hade hon sett den grönska och vissna; den hade bevittnat hennes lifs kamp.

Enslig och tyst låg den och drömde — afstängd från världen genom en rad tätt växande granar. Utanför var synkretsen vid, där blåste friska vindar. Dit nådde solskenet varmt och befruktande — här inne var allting snäft och afstängdt; blott i trädens kronor spelade vind och lyste sol... Hon tänkte på sitt lif.

Som en vilde hade hon vuxit på en gård långt från allfara väg. Modern var sträng,

fadern motsatsen, strålande af ett lättsinne, älskvärdt som ett barns öfverdåd.

Modern bodde på ena sidan om förstugan, fadern på den andra. De hade intet gemensamt annat än barnets uppfostran. Hvar och en ville fostra henne efter sina grundsatser.

Men fadern hade makten.

Det var ett lif de lefde! Ridter i obanad mark — hon gränsle öfver sadeln — i karriär öfver mossiga gärdesgårdar och gräsbevuxna diken — — på hästryggen var hon hemmastadd, som en kosack, och med revolvern träffade hon en kastad sten två gånger af tre.

Och hvilka drömmar!

Hon skulle hugga knifven i bröstet på en tyrann — — eller kanske hellre blanda sig i stridsvimlet som en forntidens sköldmö, utföra en hjältebragd och dö. Om det blott fanns en idé så hög, att den var det värd!

Polens frihetsbön flög den tiden i toner öfver världen och tände i millioner hjärtan hat till förtryckarn, medkänsla för de förtryckta. Henriette Postowojtoffs namn lyste till — insurgentgeneralens adjutant och älskarinna. — Då bereddes hon till sin första nattvardsgång. —

En eftermiddag kommo fyra karlar med faderns lik mellan sig på en bår.

Tack vare den häftiga sorgen öfver faderns död blef det modern lättare, än det eljes skulle

ha varit, att böja dotterns vilja under sin. Men det behöfdes ett järnok för att hålla henne kvar.

Dock hölls hon kvar. Allt från den stunden hade hon varit mer afstängd från världen, än trädgården genom sin täta granhäck. Och hvilket lif!

Psalmsång och postilleläsning, böner till en gud, som hon hatade därför, att man tvang henne inför hans ansikte, samtal med vidriga kolportörer, sammanknäppta händer, ögonen nedslagna för att dölja, hur oviljan glödde där inne. Allt som jäste i hennes unga bröst, där tidens flämtande rop på frihet vunnit genljud, kväfdes med våld af moderns välmenande hand.

Tills han kom — befriarn.

Han var trettio år äldre än hon, hade varit gift två gånger förut, var känd som en hederlig man. Hon visste icke hvad ett äktenskap var, och det ingick ej i moderns uppfostringsmetod att säga henne det. — Det lärde *han* henne; men då var hon bunden för lifvet. —

Det kom ett drag af bitterhet kring munnen, när hon tänkte därpå.

Femton år hade de lefvat samman — femton långa år! — —

Det knackade lätt på dörren; den öppnades, och doktorn kom in.

Han var ljuslätt med tillbakastruket hår, blå ögon, gula mustascher och pipskägg, som Gustaf II Adolf.

Hennes blick flög mot honom, och hon försökte lyfta hufvudet från kudden till en hälsning, men det måste stanna vid ett leende.

— Hur är det? sade han och satte sig på sängkanten. Ni har väl ingenting kunnat förtära?

Hon skakade på hufvudet.

— Men ni dricker er champagne?

— Ja.

Han lade sin hand kring hennes magrade handled för att räkna pulsens slag; de voro snabba och svaga.

— Urverket går ner, sade hon leende.

Han såg på henne med beundran. En sådan patient hade han aldrig förr haft.

Denna blodfattiga kropp tycktes äga förunderliga tillgångar af kraft, då det gällde att bära lidande — uthärdade allt med ett tålamod, ja en godmodig gladlynthet, som tycktes vara outtömlig.

I hälsans dagar hade hon hållit honom som andra på afstånd med sin stolta tillbakadragenhet. De hade träffats någon gång men icke växlat många ord.

Så blef hon sjuk.

Det började med en åkomma i knäet, efter en svår frossa. Hans konst förmådde intet; det onda förvärrades. Han misstänkte benhinneinflammation med varbildning, funderade på en

operation, men vågade icke. Han var ensam läkare på orten och kände sig osäker.

Behofvet att ha någon att tala med dref honom att framställa sin åsikt om saken för den sjuka själf, och efter hand gick det därhän, att han kunde tala med henne som med en yrkesbroder.

Det onda förvärrades emellertid, föda och sömn voro ej att tänka på, morfin ville hon icke använda. Det plågade honom att se henne lida just därför, att hon led så tåligt, och han stred mot sjukdomen med alla de medel, som stodo honom till buds. Dock kunde han föga uträtta; han hade ingen fast hållpunkt och ansåg det därför vara bäst att afvakta tiden.

Men hon bad honom påskynda afgörandet: ovissheten förtärde hennes krafter. Hon sade sig vara beredd på det värsta. Han rådfrågade en kollega, som var af samma åsikt som han: alla symptom tydde på varbildning och inflammation i benhinnan. Han beslöt att våga en operation.

Med korta mellantider gjorde han tre incisioner — förgäfves. Till sist kom det, som han fruktat: karbolförgiftning och ros, som långsamt vandrade uppåt. Han bekämpade den med växlande lycka, men krafterna voro nu nästan uttömda, och det lilla, som fanns kvar, förbrändes af febern.

Under den ohyggliga sjukdomen med dess

årslånga lidanden hade hennes väsen undergått en märkbar förändring. Det var, som om de vackraste sidorna i hennes karaktär utvecklats af lidandet — liksom vissa heta zonens blommor öppna sina kalkar först vid skymningens inbrott.

Hon blef glad, oförbehållsam och jämn till lynnet. En förestående operation tycktes icke göra minsta intryck på henne, och endast undantagsvis kunde en vändning af knifbladet eller ett fastvuxet drainrör tvinga fram en dämpad klagan. Så fort det antiseptiska förbandet låg på sin plats igen, hade också hennes ansikte återtagit sitt belåtna uttryck. Det var, som hade hon haft en outtömlig glädjekälla att ösa ur.

Den gode doktorn kunde icke finna någon rimlig förklaringsgrund till detta obestridliga sakförhållande.

Själf var han en lefnadsfrisk natur, afskydde pjunk värre än pesten och kunde bli riktigt vresig och elak mot patienter, som jämrade sig och gnydde. Därför var hon hans gunstling; han kände ett slags stolthet öfver henne, och ibland, när det kom besökande, kunde han utbrista: — Har man nånsin sett en sådan sjukling! Hon ser ju så glad ut, som skulle hon på bal i kväll! —

— Nå, doktor — sade hon leende, fast med en smula flämtande stämma, ty andtäppan låg

som en tyngande mara öfver hennes bröst — det anses väl i allmänhet inte passande att tala med en patient om döden, men med mig kan ni tryggt göra ett undantag. Hur länge tror ni, min skröpliga konstitution kan stå emot ännu?

Han svarade icke, men tog hennes hand, som låg på täcket, och tryckte den. Denna gemensamma kamp mot döden hade gjort dem helt förtroliga.

— Ah — doktor — se dit ut! — Hon lyfte med ansträngning handen och pekade ut i trädgården. — Jag tycker mig aldrig ha sett något så vackert. Men det kommer sig väl däraf, att jag måste lämna det nu.

Hon böjde hufvudet tillbaka på kudden och såg upp mot himmeln, som hvälfde sig där ute klar och skinande blå. En svala sköt pilsnabbt genom rymden, högt, högt uppe. Dess mörka kropp stack af som en liten prick mot den soliga bakgrunden, men vid hvar blixtsnabb vändning blänkte bröstet hvitt mot ljuset.

— Nå, det gör ingenting, tillade hon undergifvet, det skulle ju ändå ske en gång —

Och i hviskande ton fortsatte hon:

— Hur mången blir icke åttio år utan att ha en aning om, hur skönt det är att lefva. Bara att ha sett en dag som denna, sett den med så öppet sinne, att solskenet liksom strömmat ner till botten af ens egen själ — — — Kunde jag bara få en enda människa att se som jag!

— Nu är det, som skulle all naturens skönhet dö med mig — det är det enda som känns svårt.

— Men ni får inte dö nu. Krafterna kunna hållas uppe med mysk och champagne, och det måste komma en kris. Det skall vända sig — till lif eller död — jag hoppas att —

Hon smålog.

— Är ni nu där igen med era tröstegrunder! Hvad skall det vara bra för? Jag har inga plågor mer och är inte rädd för att dö. Ni har ju själf sagt, att det värsta är förbi.

— Ja.

— Och ni måtte väl kunna se på mig, att jag bara ligger och njuter.

Orden motsades icke af hennes blick; men på den bleka pannan bröt kallsvetten fram i små glänsande droppar.

— Ni talar för mycket, sade han.

— Låt mig tala! Hvad gör det nu? Jag har tegat hela mitt lif.

Han såg på henne, som om han velat göra en fråga.

— Men jag har varit lycklig, fortfor hon — vet ni när?

— Nej.

— En gång — — för länge, länge sedan, och så nu.

— Nu?

— Under min sjukdom.

Märkvärdigt hvad de där ögonen glänste!

Doktorn strök med handen betänksamt öfver sitt gula pipskägg, och en tanke flög hastigt genom hans hjärna: — Hon kunde väl aldrig —?

Erfarenheten hade lärt honom, att Gustaf Adolfstypen var farlig för de kvinnliga patienterna.

— Det fanns en tid, då jag törstade efter lycka och tyckte, att om jag bara för ett enda ögonblick finge känna lifvet så fullt och rikt, som det måste kunna kännas — — då ville jag dö.

— Nå-å?

— Den kom aldrig.

Det hördes nästan som en suck. Hon vände hufvudet bort och betraktade ett ögonblick trädgården utanför. —

Då hon vände sig mot honom, låg åter samma uttryck af lycka öfver hennes ansikte.

— Men jag har lärt mig se, sade hon. Hur vacker är icke världen ändå! Och all naturens skönhet fattar jag i en blick — man får vara nöjd.

De tego båda.

— Ni är en gåta, sade han ändtligen.

— Hur? Därför att jag hela tiden varit så glad? Förstår ni då inte, hvad sjukdomen gett mig?

— Hvad kunde den ge?

— Det som för mig var allt — det jag längtat efter hela mitt lif — — frihet.

Nu förstod han. Med ens kom det öfver honom som en tryckande känsla. Hur måtte icke lifvet ha varit fattigt för henne, som kunde säga, att ett årslångt lidande gifvit henne allt!

— Om jag sagt er det här förut, skulle ni inte ha trott mig. Nu skall jag dö, därför gör ni det kanske. Eller hur?

— Jag vet inte. Jag förstår er bara till hälften.

— Naturligtvis! Ni är en man — och dessutom — — man måste ha genomlefvat det för att förstå dét fullt.

Det kom ett smärtsamt drag kring munnen vid de sista orden.

— Men kan ni fatta det, när jag säger, att jag aldrig sedan mitt femtonde år vet mig ha varit människa fullt ut förrän nu?

Han såg, att kinderna färgades af en svag rodnad. Som alla blodfattiga, kunde hon ibland kvickna till, när det led mot afton. Och nu lyste oktobersolens röda kvällsskimmer över trädgården.

— Längtar ni efter att dö?

— Ånej — det finns ett ord, som ger värde åt allt, äfven det obetydligaste, ordet är mista.

— Ännu ge vi oss alltså inte — eller hur?

— Hvarför säger ni så? Tror ni jag är rädd för att dö? — Nej — jag kan ändå aldrig bli till något — och hvad är lifvet då? — — Jag har försökt det.

Hon lät hufvudet sjunka och slöt ögonen.

— Ser ni, jag drömde också en gång om en uppgift — något att lefva för — — eller i brist på det något att dö för. Men — jag var ju en kvinna. — Nu är det bäst som det är.

De sista orden hviskade hon under synbar ansträngning. Krafterna voro uttömda, och hon tystnade.

Doktorn förebrådde sig, att han låtit henne tala för länge. Hennes kinder hade förlorat all färg, och på pannan pärlade kallsvetten åter. Han tog en näsduk, som låg på täcket, och torkade bort den.

I ett hörn af rummet låg en flaska champagne på is. Han slog i ett glas och gaf henne. Medan hon drack, stödde han hennes hufvud med sin arm; så sjönk det matt tillbaka mot hufvudgärden.

Doktorn smög sig på tå ur rummet.

II.

Det tassade utanför dörren. Låset vreds sakta om, och in smög en liten spenslig, gråhårig gubbe, med ett par vidöppna, vattnigt gråblå ögon. Det var mannen.

Han satte sig tyst på sängkanten. Tårarna runno öfver kinderna genom den gråsvarta

skäggstubben, som gaf hans ansikte ett smutsigt utseende. Det hjälpte icke, att han stred och grimaserade förtvifladt. Doktorn hade synbarligen sagt honom, att han måste vara beredd på det värsta.

Han var för upprörd att kunna tala, men fattade hennes hand och tryckte den hårdt, gång på gång.

Hon lät det ske. Det föll sig lätt att vara vänlig mot honom nu. Hon kände medlidande: han skulle få svårt att bära det — — till en början.

Det var icke ofta han kom in till henne i sjukrummet. Själf ägde han ingen själsstyrka och kunde icke heller uthärda åsynen af kroppslig smärta.

Han höll hennes hand, han trodde sig älska henne, han grät öfver att de skulle skiljas — — — ändå hade de aldrig varit annat än främlingar för hvarandra.

Men det hade han aldrig förstått.

Där låg hon nu med ett leende på läpparna, så lycklig just därför, att detta var ett afsked för lifvet. Det visste han icke.

Nu grät han och sörjde öfver att se ett lif blekna bort, öfver hvilket han själf kastat idel skugga. Ty han hade varit som granarna ute i trädgården: allt solljuset hade han tagit för egen del.

Han tjusades af hennes ungdom, men

kväfde den genom att fråndöma henne all glädje; hennes frihetskärlek kunde elda honom — men henne själf bevakade han som en fånge. Han pockade på hennes förtroende, men tvang henne genom sin misstänksamhet att bli en hycklerska; han var stolt öfver hennes intellektuella öfverlägsenhet — men hatade den därför, att han kände sig förödmjukad däraf. Hennes köld var det, som fängslade honom, men det var också den, som var hans eviga plåga.

Han sade sig vilja offra allt för hennes lycka; — ändå satt han där och grät öfver att hon skulle dö.

Fanns väl ett människohjärta så osammansatt, att det icke rymde hundratals motsägelser?

Denne man, som världen ansåg för ett mönster af make, hvars smekningar hon fruktade tusen gånger mer än hans förebråelser — vid honom hade kyrkan och den allmänna meningen bundit henne för ett helt långt lif. Men kyrkan och den allmänna meningen bjödo icke öfver döden; därför kunde hon nu se upp i hans ansikte och le.

III.

Skymningen föll tätare och tätare. Intet annat ljud förnams än hennes mödosamma andhämtningar. Hon sof.

Nu är hon i sitt barndomshem, sitter framför ugnen i fars kammare. Brasan har brunnit ner, och blott några falnade glöder glimma ännu på härden. Det är så mörkt och tyst — — så hemskt. —

Smygande steg bakom henne — hon vänder sig — hvem är det? Hon känner den svarta gudsmannen med det lömska grinet — vampyren. — — Hon vill resa sig, men är som fastvuxen vid stolen — de ludna armarna famna hennes bröst, medan ett par kloförsedda händer hopsnöra hennes strupe. Hon sträfvar mot — hon kämpar. Bröstet arbetar våldsamt. — Blott ett enda andetag — ett — enda — rop — —

— Far!

Det kom halfkväfdt, förtviíladt. Hon vaknade.

Dörren öppnades, och Märta kom in med ljus.

— Res mig — jag kväfs! —

Märta lade sin kraftiga arm kring hennes skuldror och reste henne upp. Några sekunder satt hon så och stred med andtäppan.

— Fruen är mycket dålig, sade Märta, i det hon satte ljuset på ett bord och gjorde sig i ordning att tända lampan.

— Ja-a.

— Fruen dör nock snart.

— Det kan allt hända.

— Och så blir en utan plass!

Den sjuka smålog.

— Kära Märta, du blir naturligtvis kvar.

— Nej, inte en da längre, för fruen har va't den enda här i huset som va't nå't resolverad mot mej. Och om än fruen inte dör, så bler fruen nock allri te nå't mer, så jag bler inte en da länger än te den tjugefjärde. För det är hos fruen jag fäst me, inte hos nå'n annen. Och när inte fruen bler te nå't, så bler de allri nå'n reda med nå't, för fruen har va't den enda som ansat ätter, hva en gjort för huset. Och jag ska allri glömma, hur go fruen har va't mot mej — för fruen har va't som en mor.

Märta hade talat så vackert, att hon kände sig rörd, och tårarna började rinna utför hennes kinder.

— Vill du då lämna mig nu, när jag bäst behöfver dig. Det är inte säkert, att jag dör innan den tjugufjärde. —

— Men sen får en inte nån plass! Märta brast i hejdlös gråt.

— Och den, som inte har annat, än en ska förtjäna, fortsatte hon, medan hela hennes starka lekamen skakades af snyftningar, den får nock slita för hva en får. Och en sådan fru som fruen får jag allri mer här på jorden — — och kanske inte i himmelen heller — men inte kan jag gå här och se på, hur allt går på tok! Nu är jag bjuden tvåhundra kronor, och det är ändå granna pengar — — och om fruen

dör, så får jag inte en pinal mer än min lön, för harren förstår sej inte mer på sådent än mina gamle sko.

— För den skull behöfver du inte flytta.

Märta drog sig öfver ansiktet med sitt sotiga köksförkläde, som lämnade svarta grimmor omkring ögonen:

— Jo-o — den som inte har annet, än en ska förtjäna — —

— Jag har pengar. Jag skall skrifva, att du vid min död får tvåhundra kronor. Vill du då stanna?

Nu bröt tåreströmmen åter fram.

— Nä, det kan jag då allri ta imot, för fruen har vat alldeles för go mot mej, och jag kan allri göra fruen så godt igen.

— Jo, du kan stanna och vårda mig som hittills.

Märta torkade ögonen med ett beslutsamt tag. Det lyste till i dem ett ögonblick.

— Inte kan fruen, som är så dåli, skrifva nåt. Det kan en då allri tänka på, det är alldeles för galet.

— Tag papper och penna — du ser det där — doppa pennan — och res mig.

Märta var ifrig — doppade pennan, tog ett ark papper, lade en portfölj öfver den sjukas knän.

Ett ögonblick hördes intet annat ljud än